

NAARTUNAVEERSAASERSUISIMANERMIK SULIAQ: PITSAASSUTSIMIK NALILIINEQ

1. Tunuliaqutaq

1960-imit ullumikkumut naartunaveersaatinik atuisitsineq pillugu suliami (siusinnerusukkut "Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq") inuit pisinnaatitaaffii pillugit isiginniffiit pillugit immikkut ilisimasaqarlutik suleqatigiit misissuinerat, Kalaallit Nunaanni naalakkersuisut 2024-mi aggustimi pilersippaat. Siunertamut tassunga immikkut ilisimasaqarlutik suleqatigiit, sisamanik ilaasortalik pilersippaat. Immikkut ilisimasaqarlutik suleqatigiit apeqqutit arfinillit, tulluttumi eqikkarneqartut misissussallugillu aalajangiiffigissallugit suliassaraat:

- (i) Kalaallit Nunaanni 1960-p kingorna naartunaveersaartitsinermit tamaviaarluni, pinngitsaaliilluni imaluunniit salloqittaalluni sulisaatsinut pisimasutut naatsorsuutigineqartunut atatillugu, inuit pisinnaatitaaffii aamma nunat tamat akornanni inatsisiliornerit qanoq aamma sorliit unioqqutinneqarsimassagunik unioqqutinneqarsimanersut pillugit aalajangersaaneq.
- (ii) nunap inoqqaavinut arnanut pisinnaatitaaffiit immikkut ittut atuunnersut, uani nammineq timimut, kinguaassiorsinnaanermut aamma nalinginnaasumik naartunaveersaarnermut pisinnaatitaaffiit ilanngullugit, unioqqutinneqarsimanersut misissorneqarnissaat.
- (iii) piffissami tassani Kalaallit Nunaanni 1992-p kingorna naartunaveersaartitsinermit tamaviaarluni, pinngitsaaliilluni imaluunniit salloqittaalluni sulisaatsit pisimasutut naatsorsuutigineqartut, eqqarsaatigilluakkamik systematiskiusumik pullaveqartumik ingerlanneqarsimaneri uppernarsarsinnaaneraat misissorneqassasoq.
- (iv) nunat tamat akornanni inatsisiliornerit ataanni, *Inuiannik toqoraaneq pillugu isumaqatigiisummi 1948-imeersumi* artikili 2, imm. (d) malillugu aamma innersuussutigalugu Kalaallit Nunaanni tamaviaarluni, pinngitsaaliilluni imaluunniit salloqittaalluni sulisaatsit pisimasutut naatsorsuutigineqartut, *"inuiannik toqoraaneq"-up* nassuiarneqarneranut naammassinninersut nalilissallugu.
- (v) arnani sunnerneqartuni taakkunani aamma atituumik paasillugu inuiaqatigiinni, *suli suniutaaratarsinnaasut* pillugit misissuineq, tassani misissuinermit piffissaq pillugu isiginniffik aamma suliami *nalitsinni pisumik ukkatarinninneq* ilanngunneqassallutik,

aamma taamaalilluni oqaluttuarisaanermut imaluunniit qanga pisimasut pillugit oqaluttuanut imaluunniit ataqatigiinnernut misissuineq killilerneqartussaani.

- (vi) arnat niviarsiaqqallu ajornanngitsumik saassunneqarsinnaasut 1960-p kingorna aamma tamaviaarluni, pinngitsaaliilluni, salloqittaalluni imaluunniit akuersiteqqaarnagit pinngitsaalineqarsimanersut erseqqissaavigissallugu aamma nalilissallugu, assersuutigalugu isumaginnittoqarfinnit ilisimannittut oqaaseqaataasa pissarsiarineqarnerisigut.

Taakkua saniatigut immikkut ilisimasaqarlutik suleqatigiit suliassaaraat, "suliap suliarinerani *nalaassimasani kingunerlutsitsinermik ilisimannittumik aamma kinguaariit akornanni isiginniffimmik* atuilluni misissuineq, matumani *kultureqarnikkut tarnikkullu isiginniffiit, ataatsimut isiginnittumik pullavik* aamma *kinguaariit akornanni sunnertinnerit ilanngullugit*".

Immikkut ilisimasaqarlutik suleqatigiit akornanni isumaqatigiissutigineqanngitsunik aaqqiagiinngissuteqarpoq, taassumallu kingunerisaanik nalunaarusiat marluk suliarineqarlutik, taakkulu pitsaassutsimik naliliisup ilanngussaq 1-itut aamma ilanngussat 2-tut taagorlugit. Inuussutissarsiornermut, Niuernermut, Aatsitassanut, Inatsisit atuutsinneqarneranut, Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoqarfik aalajangerpoq, nalunaarusiat taakku marluk ilisimatusarnermut tunngasunut immikkut ilisimasalinnit pitsaassutsikkut nalilersorneqassasut.

2. Pitsaassutsimik naliliinissamut suliassap allassimaffiat

Suliassaq Inuussutissarsiornermut, Niuernermut, Aatsitassanut, Inatsisit atuutsinneqarneranut, Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoqarfimmit aalajangersarneqartoq tassaavoq:

- (i) Nalunaarusiani tamani ilisimatusarnikkut periuseq nalilersoruk, [immikkullu ilisimasaqarlutik suleqatigiinnik] isumaqatigiissummi immikkoortoq 4.1-imi allassimasutut periutsitut atorineqartoq "ilisimatusarnermi malitassanik akuerisaasunik" naammassinninnersoq aalajangerlugu. Nalunaarusiami ataatsimi imaluunniit nalunaarusiani marluusuni periuseq atorineqartoq "ilisimatusarnermi malitassanik akuerisaasunik" naammassinninngippat, qanutut naammassinninnginersoq ersarissumik allanneqassaaq.
- (ii) Nalunaarusiami ataatsimi imaluunniit nalunaarusiani marluusuni periuseq atorineqartoq "ilisimatusarnermi malitassanik akuerisaasunik" naammassinninngippat, malitassanik unioqqutitsinerup imaannaanngissusaa nalilersorneqassaaq, pitsaassutsimillu naliliinermi allanneqarluni.
- (iii) 2024-mi decembarip aappaani suliassap nassuiaataani allassimasutut suliassat nassuiaataat immikkoortut 1-7, nalunaarusiat tamarmik naammattumik akineraat nalilersoruk. Nalilersuineq pitsaassutikkut naliliinermi tunngavilersorneqassaaq.

Pitsaassutsimik naliliinissaq pillugu tulluittut oqaaseqaatissaraakka.

3. Aallarniutaasumik oqaaseqaatit

Nalunaarusiat ilisimatusarnermi (inatsisilerineri) malittarisassanik naammassinninnersut aalajangernissaa siunertaralugu nalunaarusiani taakkunani marluusuni periutsit, suliatigullu imarisaasa aalajangernissaat, nalilersornissaallu siunertaralugu ilanngussaq 1 aamma ilanngussaq 2

misissussavakka. Aallarniutigalugu malugaara suliap katitigaanera, assigiinnginnerpassuit aamma assigiinngisitaarnerpassuit kiisalu ukiorpassuit ingerlanerini qanga iliuuserineqarsimasut, pisullu allanngorarlutik ingerlatsisorpaaluit pineqarlutik suliat suliarissallugit ajornakusoornera ilanngussat tamarmik esarissaraat. Nunasiaatillip, nunallu inuviisa akornanni, nakorsat nakorsagaasalu akornanni kiisalu suaassutsit akornanni oqaluttuarisaanikkut, aaqqissuussaanikkullu oqimaqaatigiinninnginnermik katitigaanera annertuneruliinnarpoq.

Maluginiarpara, inuit pisinnaatitaaffiik unioqqutinneqarsimasimanersaq aamma sutigut unioqqutinneqarsimasinnaanersaq immikkut ilisimasaqarlutik suleqatigiit (IIS) aalajangissallugu suliaarigaat. Nalunaarusiani taakkunani marluusuni ersarissumik allassimasutut taassumap suliarinissaanut atortussaqaarsimanatillu isumalluutissaqaarsimanngillat – suliaasaq eqqartuussivimmi aalajangigassatut naleqqunnerusoq. Immikkut ilisimasaqarlutik suleqatigiit apeqqutit akissuteqarfigissallugit suliaarisaat aalangiiffigissallugit, imaluunniit akissutit soorliit atuussinnaanerunersut isummissalluni pitsaassutsimik naliliisup aamma suliaarinngilaa.

Nunat assigiinngitsut akornanni ilinniagartuutut inatsisilerituutut, immikkut ilisimasaqarlutik suleqatigiit suliaasaanni immikkoortut (v) aamma (vi) piginnaasama, naliliiffigisinnaasamalu avataanniipput. Suliami tarnip pissusiinut kingunernut isiginnittaatsit assigiinngitsut, ilanngussaq 2-mi peqqissaarullit suliaasut, oqaaseqarfiginissaannut aamma piukkunnaateqanngilanga.

4. Naartunaveersaasersuisimanermut inatsit atuuttoq

Inuit pisinnaatitaaffiik unioqqutinneqarsimasinnaanersaq aamma sutigut unioqqutinneqarsimasinnaanersut aalajangernissaa siunertaralugu, inatsisip atuuttup aalajangernissaa pisariaqarpoq. Nalunaarusiani marluusuni isumaqatigineqarpoq, naalagaaffiit innuttanut pisussaaffii aamma nunat assigiinngitsut akornanni inatsit Kalaallit Nunaannut, Danmarkimullu atuuttoq pineqartut.

4.1 Naalagaaffiit innuttanut pisussaaffii

Naalagaaffiit pisussaaffii isumaqatigiissutitigut, Naalagaaffiillu innuttanut pisussaaffii pillugit malittarisassatigut aalajangersarneqartarput.

Inuit pisinnaatitaaffii pillugit isumaqatigiissutit Danmarkip akuersissutigisai, nalunaarusiallu marluullutik naliliiffigisaat immikkut pingaarutillit tassaapput:¹

- Inuit pisinnaatitaaffii aamma Tunngaviusumik kiffaanngissuseqarnerit pillugit Europamiut Isumaqatigiissutaat (EMRK) 1950-imeersoq, Danmarkimut 3. september 1953-imi atortuulersinneqartoq
- Race tunngavigalugu Assigiinngisitsisarnerit suulluunniit atorunnaarsinneqarnissaat pillugit nunat assigiinngitsut akornanni isumaqatigiissut (CERD) 1965-imeersoq, Danmarkimut 9. januar 1972-imi atortuulersinneqartoq
- Innuttaasutut Politikikkullu Pisinnaatitaaffiit pillugit nunat assigiinngitsut akornanni isumaqatigiissut (ICCPR) 1966-imeersoq, Danmarkimut 23. marts 1976-imi atortuulersinneqartoq
- Aningaasarsiornikkut, Inooqatigiinnikkut Kulturikkullu Pisinnaatitaaffiit pillugit Naalagaaffiit

¹ Ilanngussaq 1-imi immikkoortoq 94-imi takussutissiaq 1-imi tabeli iluaqutaasoo takuuk.

Peqatigiit Isumaqatigiissutaat (ICESCR) 1966-imeersoq, Danmarkimut 3. januar 1976-imi atortuulersinneqartoq

- Naalliutsitsisarnerit allatigullu Naakkittaatsorujussuarmik, Inuppalaanngitsumik imaluunniit Nikanarsaataasumik Iliortarnerit imaluunniit pillaasarnerit akiorniarlugit Isumaqatigiissut (CAT) 1984-imeersoq, Danmarkimut 27. maj 1987-imi atortuulersinneqartoq
- Arnanut immikkoortitsinerit suulluunniit atorunnaarsinneqarnissaat pillugu isumaqatigiissut (CEDAW), 1979, Danmarkimut 21. maj 1983-imi atortuulersinneqartoq
- Meeqqap pisinnaatitaaffii pillugit isumaqatigiissut (GROC), 1989, Danmarkimut 18. august 1991-imi atortuulersinneqartoq
- Inuit Innarluutillit Pisinnaatitaaffii pillugit isumaqatigiissut (CRPD), 2006, Danmarkimut 23. august 2009-mi atortuulersinneqartoq
- Nunat Inoqqaavi Inuiaallu Naggueqatigiit pillugit ILO-Isumaqatigiissut, 1989 (nr. 169), Danmarkimut 22. februar 1997-imi atortuulersinneqartoq

Europamiut Isumaginninneq pillugu isumaqatigiissutaat, aalajangersakkanit 72-iusunit 45-t akuerineqarlutik, matumani immikkoortoq 2, artikeli 11, peqqissutsikkut illersorneqarsinnaatitaaneq ilanngullugu, Danmarkimit 1965-imi peqataaffigineqarlersoq bilagit arlaannaasaluunniit atunngilaat.² Nunat ikinnerussuteqartut illersorneqarnissaat pillugu Sinaakkutissatut isumaqatigiissut, 1997-imiilli Danmarkimut pituttorsimasoq aamma innersuussutiginnigilaat.

4.2 nunat assigiinngitsut akornanni inatsisip aamma nunami inatsisip akornanni ataqatigiinneq

Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfimmi sulisut, nunami pissutsit eqqarsaatigalugit inatsit atuuttoq naapertorlugu iliuuseqassapput. Piffissami attuumassuteqartumi Danmarkip aamma Kalaallit Nunaata akornanni inatsisitigut attuumassutsimi allannguutinit kiisalu pisinnaatitaaffinni pisussaaffinnilu tamanna ajornakusoortitsivoq. Kalaallit Nunaanni inatsit atuuttoq, allannguutit taakkua naapertorlugit aalajangersarneqassaaq. Nakorsaatit pillugit kaajallaasitami malittarisassanik kiisalu sulinerminni ileqqorissaarnissaminnut nakorsat aamma malinnittussaataapput. Nunat assigiinngitsut akornanni inatsit ilanngussani taakkunani marluusuni pissusissamisoortumik pingaartinneqarpoq.

Inuit pisinnaatitaaffinnik malinninnissaq nunami inatsisitigut tunngavissinneqarpoq. Nunami inatsisitigut aqqutissat tamaasa aqqutigineqarsimatillugit, nunat assigiinngitsut akornanni inuit pisinnaatitaaffiinnik suliaqartartunut suliat taamaallaat suliassanngortinneqarsinnaapput, iliuutsillu aamma ilaatitsinnginnerit naalagaaffimmut akisussaasunngortinneqarsinnaappata, inatsillu aamma malittarisassiuussineq naamanngitsoq imaluunniit najukkami inatsimmik malinninnginneq patsisaalluni nunami systemip nunat assigiinngitsut akornanni malittarisassat malinngippagit kisimi isumaqatigineqartarlutik. Nunat assigiinngitsut akornanni inuit

² Europamiut Isumaginninneq pillugu isumaqatigiissutaanni, immikkoortoq 1-imi, imm. 11-mi allassimavoq:

"Peqqissutsikkut qaffasinnerpaamik anguneqarsinnaasup iluaqutiginissaanut iliuutsit tamaasa atussallugit kinaluunniit pisinnaatitaaffeqarpoq".

pisinnaatitaaffiunut suliaqarfiit³ ingerlatitseqqitassanngortitsivittut atuuteqanngillat, nakkutilliisussatulli atuullutik.

Najukkami pisariaqartitat, pissutsillu eqqarsaatigiumallugit isumaqatigiissutitut malittarisassanik atuinermi nunami oqartussat missiliuinissaannut piginnaatitsissummik, Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Europami Eqqartuussivik (ECtHR) missiliuinissamut tunngaviusumik teoriimik ineriartortitsinikuuvoq - najukkami aalajangiinissamik tunngavik.

Naalagaaffiit innuttanut pisussaaffii naapertorlugit Danmarki isumaqatigiissusioqataallunilu, nunani assigiinngitsuni malittarisassanut pituttorsimasuuvoq. Naalagaaffiit innuttanut pisussaaffii naapertorlugit Danmarkiuna (Kalaallit Nunaat Danmarkip ataaniittoq pinnagu) pisussaaffiit pisussaaffigigai, Danmarkilu nunap killeqarfiinut tunngatillugu nangaassummik saqqummiussisimanngippat, pisussaaffiit taakkua nunap killeqarfianut tamarnut atuupput.⁴⁴ Tamanna pillugu nunat assigiinngitsut akornanni inatsisinik unioqqutitsinermi nunap akisussaatinneqarsinnaanerani, Danmarki (Kalaallit Nunaajunngitsoq) nunat assigiinngitsut akornanni aamma akisussaaffeqarpoq.⁵

Naalagaaffiit innuttanut pisussaaffiisa, nunamilu inatsisip akornanni pissutsit eqqarsaatigalugit, Danmarki marloqiusamik (dualistisk) systemimik taaneqartartumik systemeqarpoq. Imaappoq, nunami oqartussanut pisinnaatitaaffinnut, piumasaqaatinut tunngavissiisinnaaqqulluni, Naalagaaffiit innuttanut pisussaaffii danskit inatsisaannut ilanngunneqassaaq. Inuit pisinnaatitaaffiinut isumaqatigiissutini Danmarkip peqataaffigisaanni, Inuit pisinnaatitaaffiinut Europami isumaqatigiissut kisimi danskit inatsisaannut ilanngunneqarnikuuvoq, tassalu 1992-imi (ilanngussaq 1, immikkoortoq 92, ilanngussaq 2, immikkoortoq 113). Aamma ilanngunneqanngikkuni Naalagaaffiit innuttanut pisussaaffii naalagaaffiup pisussaaffiitut pituttorsimasarput, nunallu assigiinngitsut akornanni inatsimmik malinninnginnermut nunami inatsit naalagaaffiup tunngavilersuutigisinnaanngilaa.⁶ Tamanna tunngavigalugu ilanngussaq 2-p ilanngussinissaq pingaaruteqanngitsutut isigaa, imaammat "nunani tamalaani pisussaaffiit tamarmik eqqortinneqartussaammata, ilanngunneqarsimanersut ilanngunneqarsimannginnernulluunniit apeqqutaatinnagu". Tamanna ilumoorpoq, ilanngussaq 1-imi nassuiaatigineqartut isumaqatigiissutit ilanngunneqanngitsut Danmarkimi eqqartuussiveqarfimmi suliami tunngavigineqarsinnaanngillat.

Isumaqatigiissutini aalajangersakkat ilaasa erseqqilluinnartumik erseqqissaatigaat, unioqqutitsisoqarnersoq aalajangiinissami nunami inatsit pingaaruteqartoq. Assersuutigalugu EMRK-mi artikel 8-p – naartunaveersaasersuisimaneq pillugu suliami atuuttutut ilanngussaq 1-imi aamma 2-mi akuersaarneqartumi – tulliuttoq aalajangersarpaa: 2. "inatsimmik matuminnga atortitsinermi pisortani oqartussaq akuleruteqqusaanngilaq, aatsaalli akulerunneq taamak ittoq

³ Nunat assigiinngitsut akornanni inuit pisinnaatitaaffi pitillugit inuit pisinnaatitaaffiitut tunngatillugu nunap immikkoortortaanni systemit, pingaartumillu europami systemit, ilannguppakka.

⁴ CROC-ip (maanna atorunnaarsinneqareersup), CROC-imullu nammineq toqqagassaralugit allattuivinnut nunap killeqarfiinut atorneqarnissaa eqqarsaatigalugu Danmarkip nangaassutigisaa ilanngussaq 1 aamma 2 innersuussippat.

⁵ Nunat assigiinngitsut akornanni inatsisitigit unioqqutitsinernut naalagaaffiit akisussaaffii pillugit artikelit, UNGAR 56/83, 12. december 2001, ilanngussaq.

⁶ Isumaqatigiissusiorsinnanermut Wienermi isumaqatigiissut, 1969, artikel 27.

piumasaqaatit) inuup nammineq inuuneqarnissaminut, ilaqutariittullu inuuneqarnissaminut pisinnaatitaaffianut akulerunneq, tamanna nunami inatsimmut naapertuuppat.

inatsimmut naapertuuppat, inuiaqatigiinnilu tamat oqartussaanerini pisariaqarpat akulertuttoqarsinnaalluni...". Taamaalilluni inuup nammineq inuuneqarnissaminut, ilaqutariittullu inuuneqarnissaminut pisinnaatitaaffianut akulerunnissamut (inuit pisinnaatitaaffiini taaguutini) atuuttumik akuliuttoqarsinnaavoq, tamanna nunami inatsimmut naapertuuppat.

4.3 Nunat assigiinngitsut akornanni inuit pisinnaatitaaffiitut inatsimmik naartunaveersaasersuisimanermik suliamut atuineq

1960-imit piffissaq tamakkerlugu nunat assigiinngitsut akornanni inatsit suna Kalaallit Nunaanni atornerqarsimanersoq pillugu apeqquutit marluupput. Nunat assigiinngitsut akornanni inatsisitigut pisussaaffiit kingumut atuutinnginnerinut tunngavimmut siulleg tunngavoq. Iliuutsit inatsisinut naapertuunnerat ilaatitsinnginnerillu, piffissami tassani inatsit atuuttoq napertorlugu aalajangersarneqassapput.⁷ Aappaa nunat assigiinngitsut akornanni inatsisit (isumaqatigiissutit aamma naalagaaffiit innuttanut pisussaaffiini malittarisassat) aamma pituttorsimanngitsut akornanni ("malittarisassat inatsisitigut pituttorsimanngitsut"-nik taaneqakkajuttartut) immikkoortitsinermut tunngavoq.

Nunami aamma nunat assigiinngitsut akornanni inatsisit piffissap taassumap ingerlanerani allanngorput, tamannalu aamma politikkimut, isumaginninnermut, kulturimullu tunngatillugu atuulluni. Danmarkimi naalakkersuisut iliuusaasa, ilaatitsinnginnerisalu naliliiffiqineqarnissaanni inatsisip atuuttuup kiisalu taassumap malitsigisaanik atortussatigut pisussaaffiit aalajangersarneqarnissaanni katitigaanissaanni, apeqquutinut taakkununga marluusunut (piffissatigut atuineq, inatsisinullu pisussaaffinnut pituttorsimasunut innersuussutit) periusissatut toqqarneqartoq apeqqutaassaaq, nalunaarusiallu taakkua marluk akornanni periutsit annertuumik assigiinngissusaannut tunngaviulluni.

Isumaqatigiissusiornernut malittarisassaq eqqarsaatigalugu inatsit atuuttoq paatsuugassaanngilaq. Isumaqatigiissut naalagaaffimmut pineqartumut ullormi atortuulersinneqarfiani aatsaat pituttorsimalertarpoq. Isumaqatigiissummik nunap akuersinerata imaluunniit atortuulersitsinerata kingorna, ullormi isumaqatigiissutip Danmarkimut atortuulersinneqarfianit Danmark pituttorsimavoq. EMRK Danmarkimut 1953-imi atortuulersinneqarmat, taamaalillunilu piffissaq pineqartoq tamakkerlugu isumaqatigiissutini Danmarkimut pituttorsimasuni attuumassuteqartuni kisiartaammat, Danmarkip inuit pisinnaatitaaffiitut pisussaaffiisa aalajangersarnissaannut ilanngussaq 2-p taanna tunngavigaa.

Naalagaaffiit innuttanut pisussaaffiini malittarisassat qanga atortuulersinneqarsimanersut aalajangeruminaappoq. Naalagaaffiit innuttanut pisussaaffiini malittarisassat – isumaqatigiissummik peqataaneq apeqquataatinnagu naalagaaffinnut tamanut pituttorsimasooq – naalagaaffinnut suleriaaseq assigiissaartoq, aalajangiussaminillu malinnittoq, inatsimmullu isummamik (*opinio juris*) taaneqartartoq – naalagaaffiup pituttorsimanissaminut piumassusaa – aqqutigalugit aalajangersarneqarput. Inatsit isigalugu tamanna immikkoortunik taakkununga marluusunik, naalagaaffiit suleriaasiinik, aamma inatsimmut pisariaqarnera (*opinio juris*)⁸⁸

⁷ Isumaqatigiissutit pillugit Wien-imi isumaqatigiissut, 1969, artikel 4.

⁸ Nunat assigiinngitsut akornanni Inatsisinut isumaliqqatigiissitaq(ILC), Naalagaaffiit innuttanut pisussaaffiini malittarisassat suussusersinerat pillugu inerniliussatut allaqqitassiaq, oqaaseqaatitalik, A/73/10, 2018.

sanilliussisoqartariaqarlunilu naliliisoqartariaqarpoq, naak periuseq tamanna sulisaatsimi qaqutigoortumik atorneqartaraluartoq, Naalagaaffiillu innuttanut pisussaaffii pillugit malittarisassat tunngaveqanngitsumik imaluunniit annikitsuinnarmik tunngavissalerlugit saqqummiunneqarnerartartut. Nalunaarusiaq 1 tassunga assersuutitaqarpoq.

Inatsit pineqartoq aalajangersarneqarsimagaluartoq sukuinarnera, imarisaalu akerleriissinnaanerit aappaattut ajornartorsiutaavoq. Aappaattut inuit pisinnaatitaaffii pillugit isumaqatigiissut naapertorlugu naalagaaffiit pisussaaffii (isumaqatigiissutit allat assigalugit) tassaapput, isumaqatigiissutit naalagaaffimmut pituttorsimalerfiani akuerineqartut. Aappaattut inuit pisinnaatitaaffii pillugit isumaqatigiissutit allanngorartumik sakkussatut akuerisaapput, imaappoq taamani isumaqatigiissutit suliarineqarfiani imaluunniit atortuulersinneqarfiani imaluunniit akuerineqarfiani naalagaaffimmut kinguneqartussatut akuerisaanngikkaluartut "sukuiaaneq ineriartortoq" aqutugalugu pissutsit aamma pisut allanngorartut malillugit ineriartortartut. Tamammna pisussaaffinnik atuuttunik sukuiaanermik imaluunniit ersarisaanermik kinguneqarsinnaavoq, imaluunniit pisussaaffinnik, taamani isumaqatigiissutit akuerineqarfiani naalagaaffiup akuerisimanngisaanik nutaanik, nalorninarnerusumik, kinguneqarsinnaalluni. Ineriartorneq taamak ittut, siullertut taaneqartutut (ersarisaanerunersoq imaluunniit sukuiaanerunersoq) eqqartorneqarsinnaavoq, tamannalu naalagaaffiup pituttorsimaneranut imaluunniit kingullertut taaneqartumut (pisussaaffiit annertusisanut/nutaanut) tunngavilersuommut annertusaalluni.

Inuit pisinnaatitaaffii pillugit inatsisip ineriartornera malinnaaffigiuminaappoq. Tamanna arlalinnik aqqusaarinnilluni pisarpoq, matumani FN-ip Ataatsimeersuarnerani aalajangiineq, nunani assigiinngitsuni imaluunniit nunap immikkoortortaanni allanit aalajangiineq, nunani assigiinngitsuni imaluunniit nunap immikkoortortaanni inuit pisinnaatitaaffiit eqqartuussiviit eqqartuusseriaasii, inuit pisinnaatitaaffiit tunngatillugu suliaqartut nalinginnaasumik oqaaseqaataat aamma innersuussutaat kiisalu immikkut nalunaarusiortartunit, misissuisartunit, allaniillu nalunaarusiat ilanngullugit. Taakkua arlaannaalluunniit inatsisitigut pituttorsimanngillat.⁹ Tassaapput "malittarisassat inatsisitigut pituttorsimanngitsut"-nik, politikkikkut imaluunniit ileqqussatut pisussaaffinnik imaluunniit anguniakkanik pilersitsisut, kisianni inatsisitigut pisussaaffiunatik.

"Malittarisassat inatsisitigut pituttorsimanngitsut" inatsisitigut pituttorsimasunngorsimanersut, qaqugukkullu pituttorsimasunngorsimanersut kiisalu pisorpiani qaqunutut atorneqarnissaat aalajangernissaa siunertaralugu, "malittarisassat inatsisitigut pituttorsimanngitsut" suutlluunniit misissoqqissaarneqassapput.

Nunat assigiinngitsut akornanni Eqqartuussivimmit (ICJ) imaluunniit inuit pisinnaatitaaffii pillugit eqqartuussivinnit aalajangiinerit, suliami pineqartumi illuatungeriinnut pisortatigoortumik

⁹ Ataatsimeersuarnermi aalajangiinerit immini inatsisitigut pituttorsimasunngorneq ajorput imaluunniit ileqqunngorneq ajorput. ILC, naalagaaffiit innuttanut pisussaaffiini malittarisassat suussusersineqarnissaannut inerniliussatut allaqqitassiaq, A/73/10, 2018, inerniliussaq 12: "1. Nunat assigiinngitsut akornanni aqqissuussisimanermi imaluunniit naalagaaffiit akornanni isumasioqatigiinnerini aalajangiineq, naalagaaffiit innuttanut pisussaaffiini malittarisassat immini malittarisassamik pilersitsisinnaangilaq."

taamaallaat atuupput, kisiannili sulisaatsimi naalagaaffinnit allanit pingaartinneqartarput, allaallumi akerlileruminaatsutut akuerineqartarlutik. Aalajangiinerit inuit pisinnaatitaaffiik sukuiaanissamut aallaavissatut nunani eqqartuussivinni sinaakkutissanngortarput, aamma pisortatigoortumik ilanngunneqarsimagaluarpataluunniit.

Eqqartuussisinnaaffimmi eqqartuussiviit pisinnaatitaaffiit aamma pisussaaffiit ineriartorneri sukuiaraangamikkit eqqartuussisinnaaffinnit, allaniillu eqqartuusseriaatsinik atuisarnerat qaqutiguunngilaq. Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Europami Eqqartuussivik ilaatigut Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Amerikkami nunat akornanni Eqqartuussivimmu (IACtHR) kiisalu CERD-aamma CEDAW-ataatsimiititaliat suliaannut innersuussivoq. Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Europami Eqqartuussiviup aalajangiineri illuatungerisanut, suliami pineqartumi illuatungerisanuunngitsoq anneertuumik sunniuteqartarput, taakkua inuit pisinnaatitaaffiit tunngatillugu Europarådimi naalagaaffinnut ilaasortaasunut minnerpaatut malittarisassat aalajangermatigit. Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Europami Eqqartuussiviup aalajangiinerisa nunani eqqartuussivik ilitersortarpai, Europamilu tamarmi inatsisinut sunniuteqartarlutik, tamannalu naalagaaffiit innuttanut pisussaaffiini malittarisassat ineriartornerisigut pisussaaffinngorsinnaasunik assigiinnik pisussaaffinnik pilersitsisarlu.

Inuit pisinnaatitaaffiit isumaqatigiissusiortartut nalinginnaasumik oqaaseqaataat aamma innersuussutaat pisortatigoortumik tassarpiaapput – politikkinut aamma suleriaatsinut naalagaaffiup nalittariaqagaanut innersuussutit pituttorsimanngitsut – kisianni aamma isumaqatigiissummik pineqartumik sukuiaanissamut aqqutissiuussisarput. Inuit pisinnaatitaaffiit ataatsimiititaliaq innersuussutigalugu Nunat assigiinngitsut akornanni Eqqartuussiviup (ICJ) oqaatiginikuuaa, "isumaqatigiissummik tassannga atuinerimik nakkutiginnissalluni pilersinneqarluni arlaannaannulluunniit atanngitsumit [Inuit pisinnaatitaaffiit ataatsimiititaliaanit] akuerisaasumut, [Innuttaasutut Politikkikkullu Pisinnaatitaaffiit pillugit nunat assigiinngitsut akornanni isumaqatigiissutit] sukuiaaneranut annertuumik pingaartinneqartariaqartoq."¹⁰ Taamaakkaluartoq Nunat assigiinngitsut akornanni Eqqartuussiviup nammineq sukuiaanini aamma akueriniarpaa. Immikkut nalunaarusiortussatut FN-imit imaluunniit nunap immikkoortortaani inuit pisinnaatitaaffiinnut suliaqarfimmik toqqarneqarlutik suliaannik pingaartitsinissami, nalunaarusiap pitsaassusaa apeqqutaavoq. Ilanngunneqartussat. Nalunaarusiaq tunngavilersorluagaalluni inatsimmik atuuttumik nalilersuilluartoq, sumiiffimmi aalajangersimasumi inuit pisinnaatitaaffiik nassuiaanissami akuerisaasinnaavoq. Tamanna aamma patsisigalugu naalagaaffimmit imaluunniit naalagaaffinnit eqqugaasunit sakkortuumik qularineqarsinnaavoq.

"Malittarisassat inatsisitigut pituttorsimanngitsut", naalagaaffiit innuttanut pisussaaffiini malittarisassat paasissutissiissutigineqarnerisigut naalagaaffinnut tamanut pituttorsimasunngorsinnaapput, sakkussallu taamak ittut tamarmik suliamut tassunga tapertaasinnaapput. Isumaqatigiissut atortuulersinneqarsimanngitsoq, Naalagaaffiit innuttanut pisussaaffii pillugit inatsisaanani malittarisassanngorsimanissaannut qanoq

¹⁰ *Ahmadou Sadio Diallo* (Republikken Guinea akerleralugu Den Demokratiske Republik Congo), Suliaq, eqqartuussut, ICJ Reports 2010 (II), 664, immikkoortoq 66, - *Race tunngavigalugu Assigiinngitsisarnit suulluunniit atorunnaarsinneqarnissat pillugit nunat assigiinngitsut akornanni isumaqatigiissutit atormera* (Qatar akerleralugu De Forenede Arabiske Emirater), aallarniutaasumik akerlilinerit, eqqartuussut, ICJ-rapporter 2021, 71, immikkoortoq 101 (med drøftelse af CERD-ataatsimiititaliaq eqqartuineranik ilalik).

pissutissaqalernissaanut nunat assigiinngitsut akornanni Eqqartuussivik ilitersuusiornikuuvoq.¹¹

Aalajangersakkamik isumaqatigiissutini arlalinni atuigaanni, aalajangersagaq immiini naalagaaffiit innuttanut pisussaaffii pillugit inatsisaanani malittarisassanut ersersinneqarneq ajorpoq, naak naalagaaffimmi suleriaaseq aamma inatsimmut pisariaqartut aqutugalugit malittarisassamut taamak ittumut pissutissaqarsinnaagaluartoq. Ataatsimeersuarnermi aalajangiinerit naalagaaffiit innuttanut pisussaaffii pillugit inatsisaanani malittarisassanik pilersitsisimanersut naliliinissamut, Nunat assigiinngitsut akornanni Eqqartuussivik, aqqissuussisimanerillu allat malittarisassanik saqqummiussinikuupput.¹² Ataatsimeersuarnermi aalajangiinerit ilaat inatsiseqarnermi malittarisassanut immikkut aalajangiisutut isigineqarsinnaapput, assersuutugalugu sivilisumik isumaqatiginninniarnikkut, pineqartup annertussusaasigut, ilami aamma aalajangiinertut allassimanani nalunaarutaanerani allassimaneratigut. Tamanna Inuit pisinnaatitaaffii pillugit Nunarsuarmi nalunaarummi 1948-meersumi aamma, attuumassuteqartumi naartunaveersaasersuisimaneq pillugu suliami, aamma Nunap inoqqaavisa pisinnaatitaaffii pillugit FN-ip nalunaarutaani (UNDRIP) pivoq. Taakkunani arlaannaanniluunniit naalagaaffiit innuttanut pisussaaffiini malittarisassatut innera akerlilerneqanngilaq.

Ilanngussaq 1-imi una "Taamaakkaluartoq naalagaaffiit innuttanut pisussaaffiini malittarisassat unioqqutitassaanngitsut assigalugit, NP-ip Nalunaarutaani najoqqutassat naalagaaffiit innuttanut pisussaaffiini nalinginnaasuni malittarisassatut akuerineqartut uppersarsarneqarpoq" (immikkoortoq 221), ersernerlullunilu (malittarisassat suna?) tunngavissaqanngilaq. Artikelimit, artikelimut naliliisoqartariaqarpoq. Nalunaarummi taamak ittumi artikelit ataasiakkaat naalagaaffiit innuttanut pisussaaffiini malittarisassanngorsinnaapput, naak oqaasertaata tamarmi taamaalitinngikkaluaraa.¹³

Pisumi pisorpianut piffissaq aamma atuuppoq: inatsisip atortuulersinneqareernerani (naalagaaffimmi pineqartumi isumaqatigiissut imaluunniit naalagaaffiit innuttanut pisussaaffiini malittarisassat) pisimasunut inatsisitigut pisussaaffik taamaallaat atuuppoq.¹⁴ Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Europami Eqqartuussiviup nassuiaatiginikuuva, "[ullormi pineqartumi] pisorpiaat, malittarisassallu malillugit" naalagaaffiup akisussaaffia nalilissagaa,

¹¹ *North Sea Continental Shelf* (Tyskland/Holland) (Tyskland/Danmark) 1969 ICJ Report 3, immikkoortoq 70-81.

¹² Assersuutugalugu *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*, 1996 ICJ Reports (Adv. Op.) 226, immikkoortoq 70: "Eqqartuussiviup oqaatigaa, Ataatsimeersuarnermi aalajangiinerit, naak pituttorsimanngikkaluartut ilaanni najoqqutassatut naleqarsinnaasut. Malittarisassap piunerani imaluunniit *inatsimmut pisariaqarneranut* peqarnerani aalajangiinissamut pingaarutilinnik pisut ilaanni uppersarsateqarsinnaapput. Ataatsimeersuarnermi aalajangiinermut tamanna atuunnersoq aalajangernissaa siunertaralugu, akuerisaanerani imarisaa aamma piumasaqaatai misissorneqartariaqarput. Taassuma saniatigut najoqqutassaanera eqqarsaatigalugu *inatsimmut pisariaqarnerani* peqarnersoq misissortariaqarpoq. Malittarisassamik nutaamik aalajangersaanissami pisariaqarluni, periarfissatut aalajangiinerpaaluit *inatsimmut pisariaqarnerata* ineriartornera takutissinnaavaa".

¹³ "UNDRIP tamaat isigalugu naalagaaffiit innuttanut pisussaaffiini malittarisassiонерassallugu kukkunerussaaq, aatsaallu iluamik kukkunerussalluni oqaraanni sakkussat inatsisitigut pituttorsimasunngorsimasut. Taassuma saniatigut nunap inoqqaavisa, nunallu assigiinngitsut akornanni eqqartuussivinni qitiusut akornanni tunngaviumik aqqiagiinngissutsit patsisaallutik...siunissami qaninnerusumi taamatut pisoqarnissaa ilimananngilaq". Martin Scheinin aamma Mattias Åhrén, "Inuit pisinnaatitaaffiit, tassungalu atasumik nunat assigiinngitsut akornanni sakkussanut atassuteqaat" Jessie Hohmannimi aamma Marc Wellerimi (red.) *The UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples: A Commentary* (Oxford University Press, 2018) 65.

¹⁴ *Eqqartuussisulersuussinissamut imaluunniit tunniussinissamut pisussaaffimmut tunngasoq* (Belgien akerleralugu Senegal), eqqartuussut, ICJ-nalunaarusiat 2012, 422, immikkoortoq 100.

tamannalu "pingaartumik" inuiaqatigiinni isummat allanngorsimasut aamma peratarsinnaasut aalajangersimasut aamma isummiutiinnakkat ilanngunneqannginnerinik kinguneqartartoq.¹⁵

Pisut ingerlaqqittut nunat assigiingitsut akornanni inatsisitigut sinaakkutit atulersissinnaavai, naak pisut peqqaartut naalagaaffimmut pineqartumut suli atuutinngitsut pisimagaluartut. Assersuutigalugu nunamut pineqartumut atortuulersitsineq sioqqullugu paasineqarsimanngitsumik toqutsisoqarsimalutillugu imaluunniit tammartoqarsimatillugu, naalagaaffiup pisussaaffii piumasaqaatigalugit toqutsisimanermik misissuisimannginneq piffissaliussamut ilanngunneqarsinnaavoq. Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Europami Eqqartuussiviup immikkoortortaarfissua (GC), "nunat assigiinngitsut akornanni, pingaartumik Amerikkami nunat akornanni Eqqartuussivimmit... aamma Inuit pisinnaatitaaffiitut FN-ip ataatsimiititaliaanit... inatsisitigut aallerfiit erseqqissumik nassuiaatiginikuuai, oqaatigalugulu toqusoqarsimaneranik misissuinerit pillugit maalaarutininik eqqartuussisinnaanermik taakkua akuersisut, naak iliuitsit toqquataasut ulloq atortuulersinneqarfiusoq sioqqullugu pisimagaluartut".¹⁶

EMRK-p artikeli 2 aamma 3 naapertorlugit misissuinissamut suleriaatsimut pisussaaffimmik Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Europami Eqqartuussivik ineriartortitsinikuuvoq. "naartunaveersaasersuisimaneq pillugu suliamut" artikel 3-p atorneqarnerani ilanngussaq 1-ip aamma 2-p nalilermassuk, suleriaatsitigut pisussaaffik taanna atuuppoq, qaqugukkut spiralilersuisoqarsimanera apeqquataatinngu.

4.4 Malittarisassat inatsisitigut pituttorsimanngitsut aamma piffissamut inerniliinerit

"Malittarisassanut inatsisitigut pituttorsimanngitsunut" atortorpaalunnut inatsisitigut pituttorsimannginneq ilanngussaq 1-ip akuersaarpaa, kisiannili ullunut naalagaaffiit innuttanut pisussaaffiini malittarisassanut oqartussaanerat, ersersitsinerallu naammattumik nalilersornagit.

Ilanngussaq 2 piffissanut assigiinngitsunut inatsisinut atuuttunut (nunat assigiinngitsut akornanni aamma nunami inatsisinik) eqqumaffiginninneruvoq, pingaartumillu EMRK aallaavigalugu, matumani ullumikkumut inatsisilereriaaseq ilanngullugu. Arnat, niviarsiaqqallu akornanni ukiutigut eqimattat assigiinngitsut aamma eqqumaffigineruai. Naak, Inuit pisinnaatitaaffiitut akimortumik suleriaaseqaraluartoq, assersuutigalugu Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Europami Eqqartuussiviata, Amerikkami nunat akornanni Eqqartuussiviata aamma FN-ip systemiata eqqartuusseriaasiinik naliliinermik suleriaasia aqutigalugit, ilanngussaq 2-mi FN-ip nunat assigiinngitsut akornanni isumaqatigiissutai, malittarisassallu inatsisitigut pituttorsimanngitsut iluini atortussat isumaat ataatsimut isigalugu isiginiangilai. Taamaalilluni nunat assigiinngitsut akornanni inuit pisinnaatitaaffiitut tunngatillugu inatsimmut assinganik uungaannaq isiginnittaaseqalersitsivoq.

Ilanngussaq 1 ilaatigooriarluni taamaassorisaminut aallerfini taaneq ajorpai. Assersuutigalugu immikkoortoq 193-imi oqaatigineqarpoq, "Europami Inuit Pisinnaatitaaffiitut Eqqartuussivimmi inuit pisinnaatitaaffiininik "aaqqissuussaasumik" unioqqutitsineq tassaavoq unioqqutitsineq ataasiartumik pisuunngitsoq aaqqissuussaasorli aamma qinnuteqartumut ataasiinnarmut taarsiiviginninnikkut iluarsineqarsinnaanngitsoq". Taanna oqaaseqaataavoq pingaarutilik,

¹⁵ *O'Keefe akerleralgu Irland* (ECtHR GC) (sulialq nr. 35810/09) 28. januar 2014, immikkoortoq 143.

¹⁶ *Varnava akerleralugu Tyrkiet* (EMRK's store kammer) (sulialq nr. 16064/90 il.il.), 16. september 2009, immikkoortoq 138.

aallerfilli innersuussutigineqanngilaq.

Ilanngussaq 1 nunat assigiinngitsut akornanni inatsisinut arlalinnik tunngaviginnippoq, piffissanili aalajangersimasuni malittarisassat suut Danmarkimut atuunnersut aalajangertuaannarnagu, inatsisitigullu malittarisassat imaluunniit naalagaaffiit innuttanut pisussaaffiini malittarisassat aqqutigalugit sakkussat pituttorsimanngitsut inatsisitigut qanoq pituttunngorsinnaanersut misissoqqissaarnagu, malittarisassanut inatsisitigut pituttorsimanngitsunut aallerfinni uteqqiinerit inatsisitigut tunngavissiiisuunerinik isiginnittaaseqarpassilluni. Assersuutigalugu oqaatigisap uumap "Suliami pineqartumi kissaatiginngisamik naartunaveersaaserneqarsimasut naalagaaffiit innuttanut pisussaaffiini sanngiissutsinik arlalinnik peqarnerat, tassunga ilanngullugit inuiaassusiat eqqarsaatigalugu immikkuullarissuseqarnerat immikkullu inuiaassuseqarnerat, arnaanerat, meeraanerat nunallu inoqqaajuneri tunngavigalugit sanngiitsutut taaneqarput" (immikkoortoq 68) oqaatiginngilaa, akuersaarneq taanna qanga pineqarsimanersoq. Oqaaseqaammut tassunga innersuussutit tunngaviusut 2009-meersuupput (CESCR GC 20) aamma 2000-meersuupput (CERD GC 14), taavalu Aningaasaqarnikkut, Isumaginninnikkut, Kulturikkullu Pisinnaatitaaffinnut Ataatsimiititaliamit nalinginnaasumik pituttorsimanngitsumik oqaaseqaatiniilluni. Isumaqatigiissut Danmarkimut 1972-imi pituttorsimalerpoq, artikeli 2-milli sukuiaaneq, naalagaaffiit nalunaarusiaannut ataatsimiititaliap oqaaseqaatinik nalinginnaasunik, inaarutaasumillu oqaaseqaatinik akuersissuteqartarnerisigut ineriartornikuuvoq.

Bilag 1-imi oqaatigineqarpoq, "Inuit pisinnaatitaaffii pillugit nunat akornanni isumaqatigiissutit atugassallu aalajangersimasut nunat tamalaat inatsisaanni nalinginnaaersunik imaqarput, nunat akornanni isumaqatigiissutit, kingorna taakkununga ersarissaasup ilassuteqartulluunniit, atuutilernera sioqqullugu" (immikkoortoq 96). Una nalinginnaanerusumik oqaaseqaat tunngavissinneqanngilaq. Race tunngavigalugu Assigiinngisitsineq 1966-imi sanioqqunneqarsinnaanani malittarisassaasimasooq (imaluunniit naartunaveersaasersuisimaneq pillugu suliami killissamik qaangiiffigitissimaneragaasuni amerlanerusut tunngatillugu ileqqunut sanioqqunneqarsinnaanngitsunut tunngasoq) ersarissumik allassimanngilaq.¹⁷

Suiaassuseq patsisaalluni assigiinngisitsinissamut inerteqquteqarneq, inuit pisinnaatitaaffii pillugit inatsit 1966-imi unioqqutinneqarsimanersoq aamma paasinanngilaq. Afrikap kujataata kitaa pillugu 1966/1971-imit suliat (ilanngussaq 1-imi innersuussutigineqartut) suaassuseq patsisaalluni assigiinngisitsinermut tunngassuteqanngillat, CEDAW-lu aatsaat 1981-imi atortuulersinneqarluni–ilalu aamma nangaassuterpasualimmik atortuulersinneqarluni. Nunat assigiinngitsut akornanni Eqqartuussiviup *Barcelona Traction-suliami* eqqartuussutaanit issuaanermi (ilanngussaq 1, immikkoortoq 99, ersarissumik allassimavoq: "inuup inuttut pisinnaatitaaffii tunngaviusut" akornanni race tunngavigalugu assigiinngisitsisarnernit illersugaanissaq pillugu". Nalinginnaasumik assigiinngisitsineq imaluunniit suaassutsinik assigiinngisitsineq pillugit allassimasooqanngilaq. Suaassuseq patsisaalluni assigiinngisitsinissamut inerteqquteqarneq naalagaaffiit innuttanut pisussaaffiini malittarisassatut qanga (pisimappat) akuerineqarsimanersoq, ullutsinnilu naalagaaffiit innuttanut pisussaaffiini unioqqutinneqarsinnaanngitsumik malittarisassaanersoq apeqqutaavoq akerleriiffiusoq, kisiannili apeqqutit taakkua marluk pillugit ilimatusarnermi misissueqqissaarsimanerit annikitsuinnaapput. Naalagaaffiit innuttanut pisussaaffiini ileqqunik sanioqqussisinnaannginnermik oqaaseqarnerit pisariaqanngillat, suolluunniit taakkunannga

¹⁷ Ilanngussaq 1, immikkoortoq 56.

atanngimmata.

CEDAW-imi inatsisitigoortumik sukiaanermi artikel 16, naqinneq e)-p "arnat meerartaassaasa amerlassusilernissaannut akuttussusilernissaannullu kiffaanngissuseqarlutik aalajangernissaannut pisinnaatitaaffiat" "qulakkiinngilaa" (ilanngussaq 1, immikkoortoq 103). CEDAW tassaavoq assigiinngisitsinnginnissaq pillugu isumaqatigiissut. Artikel 16, naqineq e-ip), "meeqqat amerlassusissaannut, ukiutigullu akuttussusissaannut kiffaanngissuseqarlutik, akissussaassuseqarlutillu aalajangiinissamut assinginik pisinnaatitaaffinnut" aqqutissiuussipput, imaappoq, tassunga atatillugu arnat aamma angutit akornanni naligiissitaaneq. Isumaqatigiissutip atuuffia CEDAW-ataatsimiititaliaata itisilernikuuaa, pingaartumik suaassuseq aallaavigalugu nakuusernermut aamma kinguaassiorsinnaanermut pisinnaatitaaffinnut atatillugu. Taamaakkaluartoq nalunaarusiani taakkunani marluusuni misissueqqissaarnermi inoqqaani angutit eqqaaneqanngimmata soqutiginarpoq – ilisimatusarneq pillugu oqaluttuarisaanermi immaqa aamma taamaappoq.

Piffissami pisoqarfiusumi Danmarkimi inatsit atuuttoq atuutissasoq ilanngussaq 1-ip akuersaarpaa, akuersaarlugulu inatsisinik "pisimasut attuumassuteqartut pereernerini pinngortunik" atuneq, taamaallaat "pisussaaffinnik piusunik allannguani imaluunniit annertusaanani ersarissaassasoq". Immikkoortitsineq taanna malinneqartuaannanngilaq.

Piffissatigut killiliinermut aamma inatsimmut atuuttumut periuseqarneq ilanngussani taakkunani marluusuni, periutsinik assigiinngitsunik atuisimanernik aallaaveqartuni, annertuumik assigiinngilaq. Immikkoortumi tulluuttumi periutsit taakkua sammineqarput.

5. Periutsit

Inatsisitigut aallerfinnik pingaartitisnissaq eqqarsaatigalugu assigiinngitsunik isiginnittaaseqarnerisa saniatigut, uppersaanissamut aamma inuit pisinnaatitaaffiinnut nunat assigiinngitsut akornanni inatsimmik atuinissamut tunngavimmik nalunaarusiat marluullutik assigiinngitsunik periaaseqarput.

Qitiusumik isummanut aamma inatsisitigut taaguutinut paasinninnini ilanngussaq 1 erseqqissaavoq, ilisimatusarneq, suliassiisut 143-t suliassanngortitaat kiisalu pisimasuviit aalajangernissaannut uppersaatitut arnat eqqugaasimasut oqaasiinnakkut oqaluttuaannik uppersaatitut katersat atorpai. Pisimasuviit qulaajarneqareersut aallaaviupput, pisunullu taakkununnga inatsisip atuuttup atornissaa suliassaalluni. Ilisimatusarneq immikkut siunertaqarsimasoq, inuillu pisinnaatitaaffii misissuissallugit suliassanngitsoq akuersaarneqarpoq. Uppersaat taanna pingaartumik arnanit eqqugaasimasuneersuusoq, annikitsuinnarmik nakorsanit aamma peqqinnissaqarfimmi sulisunit, atuarfinni ilinniartitsisunit, allaniillu naartunaveersaasersuisimaneq pillugu suliame akuusimasunit tapersiissuteqarfigineqartoq akuersaarneqarpoq.

Nakorsat oqaaseqaataat ikitsuinnaapput, pingaarnertullu inuttut eqqaamasaallutik. Tassani aamma pisut (imaluunniit toqqaannanngitsunik uppersaatit), inerniliunneqarsinnaasut. Amerlagaluartut, inatsisitigut aalajangiinissami tutsuiginartumik tunngaviuneri siunertarlugu, uppersaanissami atortussanit taakkunannga amerlanersat piniarneqanngillat.

Immikkut ilisimasaqarlutik suleqatigiit uppersaanissaanut sunik piumasaqaateqarnermoq

apeqquteqalersitsivoq. Taanna inatsisitigut aalajangiisussaangilaq, suliassaalu misissuinerorpasilluni imaluunniit tusarniaanororpasilluni, pisinnaatitaaffinnilli unioqqutitsisoqarsimanersoq inatsisitigut inerniliinermik kinguneqartussaalluni.

Uppernarsaanissamik piumasaqaat, uppersarsaatinillu katersinissaq eqqarsaatigalugit naalagaaffiit innuttanut pisussaaffiini nalornisartoqarpoq. Kingullermut taaneqartumut Inuttut pisinnaatitaaffiit pillugit Europap eqqartuussivia (ECtHR) eqaatsumik periutsumik atuivoq, matumani oqaasiinnaakkut aamma allakkatigut uppersarsaatit ilanngullugit. Aalajangersarpaa uppersarsaanissamut piumasaqaat "inerniliiniarnermi nalinginnaasumik nalorninani, kisianni... taamatut uppersarsaaneq naammattunik, nukittuunik, ersarissunik, naapertuuttunillu inerniliussanik imaluunniit ilisimasuutinik ilaqarsinnaasoq" atorlugu.¹⁸ "Paasissutissat immikkut ittut, oqaatigisap suussusaa, isumaqatigiissullu pineqartoq" apeqqutaatillugit malitassaq naleqquttutut isigaa.¹⁹ Naalakkersuisut pineqartut eqqarsaatigalugit, oqartussallu tigummisaannik uppersarsaatinik katersiniarnermi ajornartorsiutigisinnaasaat eqqarsaatigalugit, illuatungeriit naleqqutinngitsumik inissisimanerat eqaassuseqarnerata eqqarsaatigai. Immikkoortut taakkua ilanngussaq 1-imit oqaatigineqarput,

Uppersarsaatit imaluunniit uppersarsaanissamut piumasaqaat eqqarsaatigalugit, EMD-mi eqqartuusseriaaseq ilanngussani atorneqanngilaq. Eqqartuussivik nalinginnaasumik pisimasunik aalajangersaaneq ajormat tamanna naleqquppoq (nunani eqqartuussinermi atugassat tamarmik atorsimanissaannik piumasaqaatip kingunerisaanik, pisorpiaat nunami aalajangersarneqassapput), naak eqqartuussivik ilaatigut misissuisutut inissisimagaluartoq. Naak, "nalinginnaasumik nalorninani" nalinginnaasumik isumagissagaluaraa, malitassaq taanna aalajangersimasumik naammassinngilaq.

FN-ip inuit pisinnaatitaaffiit isumaqatigiissutaasa ilaat naapertorlugit misissuerialaaseq immikkut ilisimasaqarlutik suleqatigiit assigisorujussuuaat, assersuutigalugu CEDAW-ip nammineq qinigassatut allattorsimaffiani artikel 8 naapertorlugu.²⁰ Eqqartuussisutigit malitassat "nalinginnaasumik nalorninani" nalinneqassasoq misissuinermi naatsorsuutigineqanngilaq.²¹ CEDAW-ataatsimiititaliaq maanna arlalinnik misissuisimalerpoq, uppersarsaatinulli piumasaqaat ataatsimiititaliap atugaa eqqarsaatigalugu nalunaarusiaat ilitersuummut killilimmut kisimi aqutissiuussivoq.

Ilanngussaq 1-imi naleqquttumik allassimavoq, inerniliunneqartunut uppersarsaatit "naleqquttumik tunngavissiiinissaannut" uppersarsaatinut piumasaqaatip aqutissiuussinissaannik

¹⁸ *Irland akerleralugu. Det Forenede Kongerige* (EMRK's plenarforsamling) (suliaq nr. 5310/71), 18. januar 1978.

¹⁹ *Nachova et al. Akerleralugu Bulgarien* (EMRK) (suliaq nr. 43577/98), 6. juli 2005, immikkoortoq 147.

²⁰ Arnanut assigiinngisitsinernik sunilluunniit tamanik atorunnaarsitsinissaq pillugu isumaqatigiissummut nammineq toqqagassarlugu allataavik, artikel 8: "Pisinnaatitaaffinnik isumaqatigiissummi aalajangersarneqartunik naalagaaffiup isumaqatigiissummik atsioqataasup imaannaanngitsumik imaluunniit ataqatigiimmik killissamik qaangiineranik ersersitsisunik paasissutissanik tutsuiginartunik ataatsimiititaliaq pissarsippat, paasissutissat misissornissaanut aamma paasissutissat pineqartut pillugit oqaaseqaatinik nassitsinissaq siunertarlugu naalagaaffik isumaqatigiissummik atsioqataasoq suleqataanissaanik ataatsimiititaliap kaammattussava".

²¹ Inuttut pisinnaatitaaffiit pillugit Europap eqqartuussiviata aalajangernikuuaa, "nalinginnaasumik nalorninani" pillugu sukuiaanera pillaanarluni inatsimmiisulli inngitsoq, kisiannili eqqartuussiviip "pillaanissaq imaluunniit akisussaaffiliinissaq pillugu aalajangiissalluni suliassarinnngimmagu, naalagaaffiilli isumaqatigiissusioqataasut isumaqatigiissut naapertorlugu akisussaaffiat aalajangiiffigisussaammagu", oqaaseq immikkut isumaqartoq". *Mathew akerleralugu Holland* (inuttut pisinnaatitaaffiit pillugit Europap eqqartuussiviannut) (suliaq nr. 24919/03) 29. september 2005, immikkoortoq 156.

malittassaq malinneqartoq.

Ilanngussaq 2 tamakkerlugu piviusut amma oqaluttuat, piviusut aamma (ataasiakkat aamma ataatsimut) eqqaamasat malillugit oqaluttuat aallaavigalugit inatsisitigut uppersarsaatit aamma inerniliussat, tusagassiorfiit, pisortat ataqatigiinnerat aamma isumaginninnermi aqqissuussisimanerit immikkoortinneqaqqissaarput. Pisortat ataqatigiinnerat imaluunniit paasisat kingullertut taaneqartunit ilusilernerqarsimasinnaagaluartut, siullertut taasamiilluni inatsisitigut misissueqqissaarnermi tatigineqarsinnaanngillat. Ukiorpaat qaangiummata pisimasut pillugit pingaartumik oqaasiinnakkut ilisimannittutut oqaatigineqartunut "mianersornissamut tunngavimmik" sakkukilliliinissamik ilanngussaq 2 innersuussivoq. Tarnip pissusiinut aamma inatsisinut tunngatillugu naliliinerit akornanni pissutsit nassuiarpai, pingaartumillu tarnip pissusiinut tunngatillugu nassuiaatit assigiissaartut inatsisit eqqarsaatigalugit ataqatigiimmik suleriaaseqarnerup aalajangersarnissaanut atorneqarsinnaanngitsut erseqqissaatigalugu: "Qanga pisimanerat, ileqqut allanngornerat, inuillu sukuiaanerat pisimasut eqqaamaneqarnerinut, oqaluttuarineqarnerinullu sunniutaallutik tunngaviummik sunniutaarpassipput" (immikkoortoq 731). Ilaliussatut oqaaseqaatitut, paasisimasaqarnerup taassuma "eqqortoq pillugu paasinissinnaatitaaneq"-mut – sionatigut peqqarniitsuliorsimanermut atatillugu inuit pisinnaatitaaffiinut inatsimmi qanittukkunni oqaaseq akuerisaasoq – kingunerisaanut ajornartorsiutit malugaakka.

Ilanngussaq 2-mi allassimavoq, "assersuutigalugu kalaallit innuttaasut nungusarniarlugit nakorsat siunertaqarsimanerannut tunngatillugu uppersarsarneqarsinnaasumik tunngavissaqanngippat – taama siunertaqarsimanerannik misigineq uppersarsaatitut isigineqarsinnaanngilaq. Aqqissuussaaneq eqqarsaatigalugu pissaaneqarnermi pissutsit qanoq ilisimanerat apeqqutaatinagu inatsisilerinnermi paasisutissat piviusut oqaluttuallu assigiinngissuteqarput" (immikkoortoq 51). Nunasiaataanermut tunngasut, pissaaneq, nakorsat oqartussaanerat, nakorsat aamma nakorsiat akornanni ataqatigiinneq ilanngussaq 2-mi eqqumaffigineqartorujussuupput, taakkuli arlaannaalluunniit pinngitsaaliisoqarsimaneranut (akuersititsisoqarsimannginneranut) imaluunniit malittarissani imaluunniit suleriaatsimi allassimasut aqqissuussaamik suleriaatsimut uppersarsaatitut isigineqartariaqanngitsut.

Inatsisitigut uppersarsaanissani ilanngussaq 2-p erseqqissumik aalajangersanngilaa. Kalaallit Nunaanni niviarsiaqqat arnallu amerlassutsimikkut ilisimaneqanngitsut naammattumik akuersititseqqaaratik ilaannikkullu ilisimasaqarnatik spiralilersortissimanerat qularinagu, taamaattorli qanoq annertutigisumik niviarsiaqqat arnallu pisinnaatitaaffiisa unioqqutinneqarsimanerannut tunngatillugu isummersinnaanatik allassimavoq (immikkoortoq 122). Spiralilersuisimaneq pillugu suliaq pillugu qitiusumik oqaluttuat ilaannut tunngaviup uppersarsarneqarsinnaasup naammannginneranik, taamaalillunilu eqqorluartuusorisamik tunniussinnginnerinik tamanna patsiseqarpoq: "pissutsit piviusut pillugit paasisutissat annikitsut, inuit oqaluttuaat isummallu naammattumik uppersarsaatissaqanngikkallartut tunngavigalugit nalinginnaasumik akissuteqarnissaq naammanngilaq" (immikkoortoq 52).

Ilimagisanik saqqummiussinissamik ilanngussaq 2 arlaleriarluni mianersoqqusigaluarluni, ilaatigooriarluni ilimagisat aallaavigalugit uppersarsaasarpog. Assersuutigalugu: "Nakorsiatup ilisimanngisaanik [EMRK] spiralililineq artikel 3-mi pineqartunut ilaassasoq ilimanarneruvoq,

ilaatigut pissutigalugu tamanna nivarsiaqqap/arnap ataqqineqanngilluinnarneranut takussutissaammat, ilaatigut pissutigalugu nivarsiaqqap/arnap spirali peertissinnaasussaangimmagu" (ilanngussaq 2, immikkoortoq 631). Pisuni assingusuni taamatulli inerniliisoqaproq: "Ilimagineqartariaqarpoq" (assersuutigalugu immikkoortut 139; 171).

Pissaaneqartunit sunniutaasoq, pingaartumik Danmarkip aamma Kalaallit Nunaata akornanni nunasiaataanermi ataqatigiinneq kiisalu suaassutsitigut pissaaneqarneq eqqarsaatigalugit periutsimut nalunaarusiani periususoq qitiuvoq. Taakkua tulluuttumi sammineqarlutik sanngiissutsimut, paasitinneqarlunilu akuersinernut aalajangiisuupput.

Nunasiaatneqarneq immi inuit pisinnaatitaaffiit tunnganngikkaluartoq, ilanngussaq 1 malillugu "suliap matuma tamarmiusup paasinissaanut pingaaruteqarpoq" (immikkoortoq 107). Ilanngussaq 1-im i oqaatigieqarpoq, inuit pisinnaatitaaffii pillugit isumaqatigiissutini nunasiaataanerup eqqartorneqarnera siammasinnerusoq. Kisiartaalluni assersuutitut ILO-isumaqatigiissut nr. 169, artikel 1, naqinneq B) taaneqarpoq, tassani ilumut nunasiaataasoqarsimasoq kisimi innersuussutigineqarluni ("piffissaq tiguaaffik imaluuniit nunasiaateqalerneq"), taamaalilluni pissaanermut tunngasuunngitsut. Nunasiaateqarnermi pissaaneqarnermi oqimaaqatigiinngitsoq ersertoq, "Nunap inoqqaavisa aalajangersimasunik pisinnaatitaaffeqartarnermut... pingaarnertut sumiuuneq tunngavigalugu assigiinngisitsiniarluni aqutsissuteqarneq" (ilanngussaq 1, immikkoortoq 107).²²

Tassunga tunngatillugu ilanngussaq 1-imut sanilliullugu ilanngussaq 2 assigiinngisitaarneruvoq. Aalajangerpaa, "Ilisimatusarluni sulinermi sumiluunniit pissaanerup aqqissuussaanerata eqqumaffiginissaa piumasaqaataavoq, tassami aqqissuussaanerit inuit pissusilersornerannut sunniisut paasitinnagit nunarsuaq paasineqarsinnaanngilaq, tamanna ass. inatsisitigut sulinermi takornartaanngilaq." Nammineq inissisimanerminut ammavoq – tassani nunasiaataanerup kingorna suaassutsimik isiginnittaaseq atormagu – kisiannili taanna naammattumik tunngaveqanngitsoq inerniliinissamut periafissiinnginnera mianersoqutigalugu. Kitaamiuunngitsut isiginnittaasii pingaartinniarneqartaraluartut "nunasiaataanerup kingorna pisut, arnat atugaat tunngavigalugit suliamut isiginnittaaseqaraluarluni, tarnip pissusiinut tunngasunut tunngatillugu aamma intersektionelimik isiginnittaaseqaraluarluni (naammattumik) uppersarnerneqarsinnaasunik tunngavilersorneqarsimanngitsut aallaavigalugit inerniliisoqannginnissaa pingaaruteqarpoq, tassami periuseq aallaavigalugu inerniliinissaq suliatigut attanneqarsinnaanngilaq" (immikkoortoq 47). Maluginiarpara, ilanngussaq 2 arnat atugaat tunngavigalugu suliamut isiginnittaaseqarneragaagaluartoq maluginiarpara (ilaqutariinnerup, inuiaqatigiit imaluunniit nunasiaataanerup iluani) suaassutskkut atassuteqaatit imatut pingaartinngikkai, arnallu atugaat tunngavigalugit periutsit atunngikkai.

²² Ataasiartumik pisumik imaluunniit pisut ataasiakkaat patsisaanatik ataavartumik iliuutsit misissornerisigut CEDAW-ataatsimiititaliap "oqaaseq aqqissuussamik" sukuiarnikuuaat. ... *Ataatsimiititaliaq isumaqarpoq, arnat naliigiissitaanerini akuersaarumannginneq ilisimaarlugu, tassalu naalagaaffiup isumaqatigiisummik atsioqataasup iliuutsinik taakkuninnga iliuuseqarnissaminik siunertaqarneratigut, imaluunniit assigiinngisitsilluni inatsisit imaluunniit politikkit kingunerisaannik, taamatut siunertaqarluni imaluunniit siunertaqarani pisinnaasoq. Unioqutitsinerit qanoq issusaat, nalaatsornerinnarmik patsiseqanngitsumik annertuumik, ataavartumillu pisut malillugit aamma nalilerneqarsinnaavoq*". CEDAW-ataatsimiititaliaq, Polen pillugu misissuineq, isumaqatigiisummut nammineq toqqagassaralugu allattorsimaffik artikel 8 naapertorlugu ingerlanneqartoq, CEDAW/C/POL/IR/1, 21. august 2024, immikkoortoq 105.

Pissaaneqarnek kalaallit aamma oqartussat (nakorsat, ilinniartitsisut il.il.) akornanni ataqatigiinnermut, taamaalilluni aamma akuersissuteqarnermut qanoq sunniuteqarsimasinnaanerinik misissueqqissaarnermi nunasiaateqarnek soorunalimi pingaaruteqarpoq, nunallu inoqqaavisa pisinnaatitaaffiitut tunngatillugu apeqqutit tunngavissillugit (ilanngussaq 1, immikkoortoq 107, kisiannili inuit pisinnaatitaaffiit unioqqutitsisimaneq qaangiineq pillugu apeqqummut aalajangiisuunani.

Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfik 1992-imi Kalaallit Nunaannut tunniunneqarnissaata tungaanut danskinit aqquneqarpoq, peqqinnissaqarfimmilu sulisut oqartussaanagerat, pingaartumik oqartussaanagerup (nunasiaateqarnermi, suaassutsimullu aalajangersimasumut) iluani, aamma isiginiarneqassaaq. Kalaallit arnartaasa nakorsat angutit (pingaartumik qallunaaat) akerlilersinnaanagit misigisimasimassapput (ilanngussaq 2, immikkoortoq 332). Pissaaneqarnerup oqimaaqatigiinnginnera taanna – nakorsat aamma nakorsiat akornanni ataqatigiinneq – naartunaveersaasersuisimaneq pillugu suliami qitiuvoq. Pissutsit attaveqarnermut sunniuteqarsimasinnaasut ilanngussaq 2-mi nassuiaatigineqarput, inernilerluguli pisimasumik amerlanerusumik annerusumik misissueqqissaarnertaqanngitsumik naliliinerit sulluunniit eqqoriaaneruinnaasut.

Meeqqat atuarfimmit imaluunniit inigisaminnit nakorsiaqquneqaraangata, pissaaneqarnerup oqimaaqatigiinnersa ajorseriarsimassaaq. Ilanngussaq 1-imi oqaatigineqarpoq, arnat saqitsaassummi 143-sunit 68-it, aamma pisimasuni 204-sunit 50-ini meeqqat pineqartut ilisimasassarsioqatigiinnut nalunaarutigineqarsimasut, taamatut nassuiaateqarnermut tunngavissut (immikkoortoq 134). Ilanngussaq 1-imi aamma oqaatigineqarpoq, atuarfiup suliniuteqarneratigut spiraliliisimaneq pillugu nassuiaasumik journali ataasiinnaq ilisimatuut nassaaresimagaat. Angajoqqaat aamma meeqqat (ukiuni assigiinngitsuni) akornanni pissaaneq nalunaarusiani taakkunani marluusuni aamma sammineqarpoq, taakkunanilu erseqqissatigineqarluni, angajoqqaat akuersinerat (tunniunneqarsimatillugu) imaanngimmat meeqqanit akuersinerusoq.

6. Inuit pisinnaatitaaffii "Kalaallit Nunaanni pinngitsaalisalluni imaluunniit allamut saasaaraluni naartunaveersaasersueriaasiuneragaasut"

6.1 Aallarniutaasumik oqaaseqaatit

"Kalaallit Nunaanni pinngitsaalisalluni imaluunniit allamut saasaaraluni naartunaveersaasersueriaasiuneragaasuni" inuit pisinnaatitaaffii suut unioqqutinneqarsimasinnaanersut aalajangersarnerani, piffissani attuumassuteqartuni inuit pisinnaatitaaffii pillugit inatsit Danmarkimut pituttorsimasoq immikkut ilisimasaqarlutik suleqatigiit nalilersortariaqarsimavaat. Nunat assigiinngitsut akornanni isumaqatigiissuterpaaluit, inatsisitigullu sakkussat pituttorsimanngitsut innersuussutiginerisigut, tamanna ilanngussaq 1-imi annertuumik sammineqarpoq. Ilanngussaq 2-mili EMRK pingaarnertut ukkatarineqarpoq, aalajangerneqarlunilu "Inuit pisinnaatitaaffii pillugit eqqartuussiviup ersarissumik suleriaaseqarnera eqqarsaatigalugu, inuit pisinnaatitaaffii pillugit nunani tamalaani isumaqatigiissutinik allanik tigussaanninnerusumik nassuiaanissaq suliaqarnermi pisariaqartinneqanngilaq".²³ Inuit pisinnaatitaaffii pillugit inatsit 1960-ikkunni pinngormat Eqqaamasariaqarpoq, taamanerliillu oqaatsit arlallit ineriartorsimmammata. Isumaga malillgu, ilanngussat arlaannaataluunniit tamanna nammattumik isiginiangilaa. Inuit pisinnaatitaaffii unioqqutinneqarsimasinnaasut immikkut sammitinnagit, nalunaarusiani marluusuni ajornartorsiutaasut atasut ilaat erseqqissaatigissavakka.

6.1.1 Inuttut ataasiakkaatut, ataatsimullu pisinnaatitaaffiit

Immikkut ilisimasaqarlutik suleqatigiit suliassaar naapertorlugu inuttut ataasiakkaatut, ataatsimullu pisinnaatitaaffiit (akornannilu pisut) ilanngussat marluullutik sammivaat.

Nammineq aalajangiisinnaatitaanermut, assigiinngisitsinermillu inerteqquteqarnermut atatillugu inuttut ataasiakkaatut, ataatsimullu pisinnaatitaaffiit akornanni immikkoortitsineq immikkut pingaaruteqarpoq. Inuit nammineq aalajangiisinnaatitaaneritut tunngavik FN-ip isumaqatigiissutaani artikel 1-imi, imm. 2-mut ilanngunneqarpoq, namminerlu aalajangiisinnaatitaaneq inuianni pisinnaatitaaffiunera ICCPR-imi aamma ICESCR-imi 1966-imeersuni ilanngunneqarluni. ICCPR, artikel 27-p, inunnut ataatsimoortunut – "inuiassutsit, upperisallit imaluunniit oqaatsitigut ikinnerussuteqartunut" inuit ataasiakkaat pisinnaatitaaffii aalajangersarpai, – nunallu inoqqaavisa naammagittaalliuutaat aalajangersagaq taanna malillugu Inuit pisinnaatitaaffii pillugit ataatsimiititaliap suliarisarlugit.

Inuttut pisinnaatitaaffiit pillugit Europap eqqartuussiviata (EMRD), kitaani killilersuinngitsumik isiginnittaaseq aqqutigalugu inuit pisinnaatitaaffii inuit ataasiakkaat pisinnaatitaaffiit isigai. Tamanna pillugu nammineq aalajangiisinnaatitaaneq imaluunniit ataatsimut allat pisinnaatitaaffii allat ilaatinngilai.

Inuttut pisinnaatitaaffiit pillugit Europap eqqartuussiviata eqqartuusseriaasiani inunnut ataasiakkaanut assigiinngisitsineq ukkatarineqarpoq, tassani inuit ataasiakkaat naammagittaalliuutaat tigusani aalajangiiffigissallugit eqqartuussisutut suliassarimmagu.²⁴ Oqartussani allani nakkutilliinermi aamma siunnersuinermik suliaqarfinni, assersuutigalugu Nunat Ikinnerussuteqartut Illersorneqarnissaat pillugu Sinaakkutissatut Isumaqatigiissummut

²³ Ilanngussaq 2, immikkoortoq 647.

²⁴ inuttut pisinnaatitaaffiit pillugit Europap eqqartuussiviata naalagaaffiit akornanni oqartussaassuseqarnera qaqtikkut atorineqartarpoq.

Siunnersuissalluni Ataatsimiititaliaq aamma Inuit Pisinnaatitaaffiit Europami Kommissæri, ataatsimoortut pillugit suleriaatsit, politikkillu pillugit nalunaarusiortarneq ilaavoq (suli at amerlanersaat romanik assigiinngisitsinermut tunngassuteqarput). Suli atqarfinnit taakkunanit nalunaarusiat Inuttut pisinnaatitaaffiit pillugit Europap eqqartuussiviata isiginiartarpari, taamaalillunilu ikinnerussuteqartut imaluunniit inuiaassutsit iluini suli at ataasiakkaat akuersaarlugit, ilutigisaanillu ataatsimoortuninngarnit inuit ataasiakkaat suli illersortarlugit. Assersuutigalugu Eqqartuussiviup maluginiarpaa, nakorsianut journalit nakorsiap inuiaassusaanik allassimasortallit annerusumik paasissutissaqaratik, "arnat romamiut qanoq nakorsarnissaat eqqarsaatigalugu napparsimmavimmi sulisut aalajangersimasumik eqqarsartaaseqarpassut".²⁵

Ataasiakkaanut, ataatsimullu tunngasut assigiinngisitsinermut patsisinit ajornerulersinneqarput. "Naartunaveersaasersuisimaneq pillugu suli ami" arnanik, niviarsiaqqanillu race tunngavigalugu assigiinngisitsisoqartoq kiisalu suaassutsinik, suaassutsitigullu kinaassutsinik assigiinngisitsisoqarneq eqqartorneqarpoq. FN-ip isumaqatigiissutaani artikel 1, imm. 3-p "race, suaassuseq, oqaatsit imaluunniit upperisaq immikkoortinnagit" tamanut inuit pisinnaatitaaffii pillugit tunngaviup siuarsarnissaa aalajangeraluaraa, taakkua pillugit (assigiinngisitsinernullu allanut) inatsisitigut malittarisassat assigiinngitsunik ineriartorsimapput.

Malittarisassat taamak ittut qanga inatsisitigut pituttorsimalernersut pillugit, sukumiisumilli misissuueqqissaarnertaqqanngitsumik ilanngussaq 1 oqaaseqaateqarpoq, pingaartumik racemik assigiinngisitsinerup aamma suaassuseq/suaassutsitigut kinaassuseq tunngavigalugu assigiinngisitsinerup akornanni naalagaaffiit innuttanut pisussaaffiini assigiinngitsunik malittarisassaqqarnerata akuerineqqarnera eqqarsaatigalugu.

Assigiinngisitsinissap inerteqqutigineqqarneranik paasinninnissamut inatsisitigut naligiinnginneq, immikkoortitsinerlu immikkut pingaaruteqarput, tamannalu nalunaarusiani maruusuni akuersaarneqqarluni.

Naligiinnginnernik, immikkoortitsinernillu [politikikkut/inuiaqatigiinni] allanik misissuueqqissaarnissaq, atanerata pisariaqalersikkaa ilanngussaq 2-mi eqqarsaatigineqqarpoq: nunasiaataanerup kingorna pisut aamma arnat atugaat, Danmarkip aamma Kalaallit Nunaata akornanni kiisalu qallunaat aamma kalaallit akornanni ataqatigiinneq, angutit aamma arnat akornanni ataqatigiinneq aamma tarnip pissusiinut aamma misigisat akornanni ataqatigiinnerit (immikkortoq 83). Taamaakkaluartoq inuit pisinnaatitaaffiisa qulakkeerneqqarnissaat siunertaralugu, assigiinngisitsinerit taakkua nalunaarusiat arlaannaasaluunniit naammattumik pingaartinngilaat.

Assigiinngisitsinermut tunngaviit taakkua imminnut akimorput, ataatsimoornerillu akimorlugit. FN-ip isumaqatigiissutaannik (ICCPR aamma ICESCR) 1966-imi akuersinermiilli, nunat ikinnerussuteqartut allat eqqarsaatigalugit nunap inuiini inuiaqatigiit immikkuullarinnera immikkut eqqumaffigineqqarnerulersimapput. Nunap inuiini pisinnaatitaaffiit ataatsimoortut inuit pisinnaatitaaffii pillugit isumaqatigiissutini nutaanerusuni allassimapput, pingaartumik ILO-p isumaqatigiissutaani nr. 169-imi aamma UNDRIP-imi. Kingullermk taaneqqartumi artikel 1-ip

²⁵ V.C. *akerleralugu Slovakiet*, (EMRK) (suliaq nr. 18968/07), 8. november 2011, immikkoortoq 151.

aalajangersarpaa, "nunap inoqqaavi ataatsimoortumik, ataasiakkaatullu pisinnaatitaaffiinik tamanik tamakkiisumik atuinissamut pisinnaatitaaffeqartut", namminerlu aalajangiisnaatitaanerat artikel 3-p aalajangersarlugu.

Nunap inoqqaavini inuiaqatigiit pillugit suliani ataatsimoortumik ajoqusiinermik oqaaseq, Inuit pisinnaatitaaffii pillugit FN-ip ataatsimiititaliaata aamma CEDAW-ataatsimiititaliaata akuerinikuuaat. 2022-mi CEDAW-p nassuiaatigaa, "nunap inoqqaavisa arnartaannut, niviarsiarartaannullu assigiinngisitsinerit aamma sunniutai, ataasiakkaat aammalu ataatsimoortutut isigalugit paasineqartariaqartut."²⁶ Taassuma "inuit ataasiakkaat namminersornerat, nammineq kiffaanngissuseqarneq aamma isumannassusaat, nammineq inuuneqarnerat aamma arnat, niviarsiaqqallu tamarmik innarligassaanginnerat" ulorianartorsiortippa, aammalu "ataatsimoortitsinermigut... anersaamik inuuneq... nunap inoqqaavini aamma inuiaqatigiinni ataatsimoorneq ulorianartorsiortillugulu akornunersorpaa..., taamaalillunilu ataatsimoorluni inuuneq, atugarissaarneralu ajoquserlugu".²⁷

Oqartussat taakkua marluk kiisalu Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Amerikkami nunat akornanni Eqqartuussiviup (IACtHR), suliani ataasiakkaani imminerminnut saqqummiunneqartuni inuiaqatigiinnut assigiinngisitsinermik suleriaatsinik eqqugaasunut iliuutsinik ikiuutaasussanik kiisalu naammagittaalliuuteqartunut ataasiakkaanut iluaqutaasussanik innersuussuteqarnikuupput.

Immikkut ilisimasaqarlutik suleqatigiit suliassaanni piumasaqaataasutut, ilanngussat marluullutik nunap inoqqaavisa pisinnaatitaaffiini ataasiakkaanut, ataatsimoortunullu tunngasut misissorpaat. Ilanngussaq 1-mi oqaatigineqarpoq, Inuttut pisinnaatitaaffiit pillugit Europap eqqartuussiviata (ECtHR) "Taamaakkaluartoq inuit ataasiakkaarlutik pisinnaatitaaffii, pingaartumik Nunat Inoqqaavinit tunngatillugu ataatsimoorussaasutut isigineqarsinnaasut akuersaarsimavaa", kisiannili tassunga aallerfimmik innersuussinani. ILO-isumaqatigiissut nr. 169 aamma Nunat Inoqqaavisa pillugit Nalunaarut, inuit pisinnaatitaaffiisa ataatsimoorussamik atuunnernerinut uppersaasutut isigaa. Assigiinngisitsinermik eqqugaannginnissamik pisinnaatitaaffik inuttut ataasiakkaatut pisinnaatitaaffiuvoq, gruppilli eqqarsaatigalugit — ikinnerussuteqartunut imaluunniit eqimattanut — gruppimut sunniuteqartarluni.

Ataatsimuussuseq inuillu ataasiakkaat ilanngussaq 2-p sammisavai (immikkoortoq 63). Ataasiakkaat misigisaat aamma eqqaamasaat psykologiskimik ilmoortuusut nalunaarusiami akuersaarneqarpoq, kisiannili ataatsimoorluni sukuiaanermi sinaakkutitut, inuiaqatigiinni malittarisassanut, kulturikkullu isumaqartitsinermut sunniivigeqatigiittut paasineqarlutik.

Ataasiakkaatut, ataatsimoortutullu pisinnaatitaaffiit akornanni immikkoortitsineq kiisalu suliamut

²⁶ CEDAW-ataatsimiititaliaq, nunap inoqqaavini arnat, niviarsiaqqallu pisinnaatitaaffiit pillugit nalinginnaasunik innersuussut nr. 39 (2022), CEDAW/C/GC/39, 31. oktober 2022, immikkoortoq 17-18.

²⁷ Ibid. Peqqinnissamut pisinnaatitaaffik eqqarsaatigalugu nunap inoqqaavisa arnartai pillugit assigiinngisitsisarnerit ataatsimiititaliap suliarisarpai: "Tassaakkajuttarput peqqinnissaqarfiup iluani suaassutsinut nakuusernertut eqqugaasut, matumani aamma erninermi ikiorseqarnermut atatillugu nakuuserneq, pinngitsaalisalluni iliuutsit, assersuutigalugu piumassuserinngisamik kinguaassiorsinnaajunnaarsitaanerit imaluunniit pinngitsaalisalluni naartunaveersaasernerneqarnerit kiisalu meeqqat qassiunissaannik, ukiutigullu nikingassusissaannut aalajangiinissaminut periarfissaannik akornusiinerit ilanngullugit." Ibid., immikkoortoq 51.

inatsisitigut kinguneqaataasinnaasut ilanngussaq 1-imi naammaginartumik sammineqanngillat, naak tamanna ilanngussaq 2-mi misissuinermit tunngaviugaluartoq, tamanna taamatut erseqqissumik oqaatigineqanngikkaluartoq.

6.1.2 Pisussaaffiit negativit, positivillu

Inuit pisinnaatitaaffiit inatsit naaperorlugu naalagaaffiit pisussaaffii negativit, positivillu naunaarusiat marluullutik eqqartorpaat. Negativimik pisussaaffiup kingunerisaanik, naalagaaffiit inuup nammineersinnaaneranut akuliutissanngillat, positivimillu pisussaaffeqarneq tassaavoq "pisinnaatitaaffiit, kiffaanngissuserlu isumaqatigiisummi aalajangersarneqartut inatsisitigut kikkut tamat qulakkeerneqarnissaat".²⁸ Unioqqutitsinermit illersuineq ilanngullugu, pingaartumik inunnut assersuutigalugu ukiut, inuiaassuseq imaluunniit suaassuseq patsisaallutik mianerisariallit.

6.1.3 Mianerisariallit

Suliassami apeqqut VI immikkut ilisimasaqarlutik suleqatigiit kaammattorneqarput, "arnat nivarsiaqqallu mianerisariallit" pillugit pisoq isumaliutigeqqullugu. Mianerisariaqarneq nunat assigiinngitsut akornanni inuit pisinnaatitaaffiit inatsimmi nassuiarsimanngilaq (ilanngussaq 2, immikkoortoq 336). "Inatsisilerinerup" iluani sanngiissuseq, pissutsit assigiinngitsut malillugit nalilersorneqartoq ilanngussaq 1-imi innersuussutigineqarpoq (immikkoortoq 69). Gruppit sorliit mianerisariaqarnersut, Inuit pisinnaatitaaffii pillugit isumaqatigiisutit nalinginnaasumik ersarissanngilai.²⁹ Inuit immiini pigeriikkaminnik mianerisassaannngillat, kisiannili pissaanerup oqimaqatigiinnginnerisigut, inuiaqatigiillu katitigaanerisigut taamatut pissuseqartinneqarlutik. Tamanna pillugu mianerisariaqarneq takkuttarpoq, inuillu inuunerminni piffinni assigiinngitsuni mianerisassaasarsinnaallutik (immaqaluunniit naamik).

Gruppit assigiinngisitsinissamut inerteqquteqarnermi ilaasunik suussusersinermi, inuit taakkua assigiinngisitsinermit mianernartutut³⁰, taamaalillunilu inuttut pisinnaatitaaffimminnik

²⁸ EMRK, artikel 1: "Isumaqatigiisuteqartut qullersaat isumaqatigiisummi matumani immikkoortoq 1-mi aalajangersarneqartut pisinnaatitaaffiit, kiffaanngissuserlu oqartussaaffigisaminni tamanut qulakkeertussaavaat". Inuttut pisinnaatitaaffiit pillugit Europap eqqartuussiviata maluginiarsimavaa, eqqartuussinermini "tallimassaanik eqqartuussinermini uppersarsimaga, isumaqatigiisut naalagaaffinnut pitsaasunik pisussaaffilersitsinnaasoq". *O'Keefe akerleralugu Irland* (Inuttut pisinnaatitaaffiit pillugit Europap eqqartuussivik, Grand Chamber) (2014), immikkoortoq 144.

²⁹ Inuit pisinnaatitaaffii pillugit FN-ip nalunaarutaani artikel 17-imi, nunap inoqqaavisa meerartaasa "mianerisariaqartutut" akuersarneqarput.

³⁰ Taamatut aalajangersakkani tamatigoornerpaaq tassaavoq, arnanut persuttaasernerup aamma angerlarsimaffimmi persuttaasernerup pinaveersaartinnissaanut, akiorniarnissaanullu isumaqatigiisummi 2011-meersumi artikel 4, imm. 3: "Isumaqatigiisummi tassani aalajangersakkat nunanit ilaasortanit atuutilersinneqarnerat. Suaassuseq, suaassutsikkut kinaassuseq, race, ammip qalipaataa, oqaatsit, upperisaq, politikikkut imaluunniit allamik isumaqarneq, nunap inuiaqatigiinniiluunniit inuiaassuseq, nunamut ikinnerussuteqartumut ataqtigineq, pigisat nalillit, inunngorneq, kinguaassiuutitigut tunngasut, suaassutsikkut kinaassuseq, ukiut, peqqissuseq, innarluteqarneq, inuttut inissisimeq, qimaasutut inissisimaneq, imaluunniit allatut inissisimaneq tunngavigalugit assigiinngisitsinani eqqugaasimasut pisinnaatitaaffiinik illersuiniarluni suliniutit atuutsinneqarnissaat suleqatigiit qulakkiissavaat".

siammasinnerusumik unioqqutinneqarsinnaasutut inissinneqartarput.

Gruppit aalajangersimasut pillugit isumaqatigiissutinik akuersissuteqarnikkut³¹, isumaqatigiissutinilu kingullerni aammalu atortussani pisussaaffiunngitsuni innuttaasut gruppiisa assigiinngisitsinermut illersorneqartut allattorsimaffianni sulit takinnerusumi tamanna siuarsarneqarpoq. Assigiinngisitsinermi pissutsit kalluuttut mianernarnermut sunniuteqartarput. Inuttut pisinnaatitaaffiit pillugit Europap eqqartuussiviup (EFTA) isiginiarnikuuaa, pissutsit allat soorlu pisut aamma inuup ukiui ilanngullugit maalaaruteqartoq "innuttaasunut mianernartunut ilaasoq", assersuutigalugu arnamik romamiumik piumassuserinngisaanik meerartaarsinnaajunnaarsitsisimaneq, inuit pisinnaatitaaffii pillugit europami isumaqatigiissummi artikel 3 naapertorlugu nikaginninnertut isigineqarsinnaalerluni "imaannaanngitsumik killiffeqarnerisooq" aalajangerumallugu.³² Inuttut pisinnaatitaaffiit pillugit Europap eqqartuussiviata erseqqissaatigaa, "naalagaaffik pitsaasumik illersuissasoq, pingaartumik meeqqanik allanillu mianernartunik", "oqartussallu ilisimasaqarfigisimasaat imaluunniit ilisimasaqarfigisariaqarsimasaat pinaveersaartinniarlugu isumannaatsumik iliuuseqartariaqartoq".³³

"Ikinnerussuteqartut immikkut pisariaqartaat"-nik 2001-imi akuersaanermut atatillugu Inuttut pisinnaatitaaffiit pillugit Europap eqqartuussiviata immikkoortortaarfissuata oqaatigaa, "isumannaatsuunerminnik, kinaassuserminnik, inooriaatsiminnillu illersuinissamut pisussaaffitsik – ikinnerussuteqartut namminneq soqutigisaasa isumaginissaat piinnarnagu, aammali inuiaqatigiinni tamanut naleqarluni kulturikkut assigiinngissutsip piginnarnissaa pillugu" Nunat Europami Siunnersuisoqatigiinni ilaasortat akornanni "nunat tamalaat akornanni isumaqatigiinneq annertusiartortoq oqaatigineqarsinnaasoq".³⁴ "Isumaqatigiinneq annertusiartortoq"-p inatsip pituttorsimasooq assiginngilaa, naallu isumaqatigiinneq taanna kingusinnerusukku taamatut nukittorsarneqarsimasinnaagaluartoq, nalunaarusiat arlaannaataluunniit ineriartorneq tamanna inatsisitigut samminngilaat.

Pissutsit mianernartumut tapertaasut arlallit ilanngussaq 2-mi allattorsimapput: ukiut/inerisimaneq, angajoqqaat/angajoqqaatut sinniisuutitaaneq, piginnaasat/soriarsinnaannginneq, sionatigut killissamik qaangiiffigitinnerit, inuiaqatigiinni ileqqut, inissiivinniinnerillu. Taakku inuit pisinnaatitaaffiit immikkoortunut assigiinngisitsinermut kiffaanngissuseqarnissamut tunngatillugu (ukiut minillugit) annikitsumik kalluipput. Ilanngussami 2-mi suliani ataasiakkaani uppersaasat pillugit periusissiamik pingaartitsinerup kingunerisaanik aalaajngerneqarpoq, arnat nammineq piumassutsiminnik akuersitinnagit qassit spiralilersinneqarsimanersut, arnallu qassit "immikkut mianerisariaqarsimanersut eqqugaaratarsinnaanerusimanersullu" naatsorsorneqarsinnaanngitsooq (immikkoortoq 124).

Aaqqissuussaasumik pissaanerup oqimaaqatigiinnginnera (nunasiaataaneq, oqaluttuarisaanermi aamma ataavartumik racistiuneq, suliffeqarfinnut tatiginnginneq, ajattuinerlu) pingaartumik nunap inoqqaavini arnat peqqinnissaqarfimmik attaveqarnerini

³¹ ICERD; CEDAW; CROC; Inuit innarlutillit pisinnaatitaaffii pillugit isumaqatigiissut, 2006.

³² *I.G. il.il. akerleralugu Rumænien* (EMRK) (sulialq nr. 15966/04), 13. november 2012, immikkoortoq 123.

³³ *O'Keefe akerleralugu Irland*, immikkoortoq 144.

³⁴ *Chapman akerleralugu Det Forenede Kongerige* (EMRK) (sulialq nr. 27238/95), 18. januar 2001, immikkoortoq 93.

mianernartumik aamma inissiisartut akuersaarpaa (immikkoortoq 71). Mianernartuunermik isornartorsiunerit, eqimattat qanoq ittuussusaannik isiginiagaqartarnermik isumaliutiinnakkanik ajornartorsiutaasumik annertusititsisartoq, inuillu ataasiakkaat sanngiitsunut sanngiitsuunngitsunullu immikkoortiterneqaannartarnerat ilanngussaq 1-imi miserratigineqanngilaq, taamaattorli inuit pisinnaatitaaffii pillugit inatsimmi soqutiginninnermik immikkoortitsineq akuersaarlugu.

Taamaattussaannartut isiginninnissamut nalunaarusiat marluullutik eqqortumik mianersoqqusipput. Kalaallit arnartaasa, niviarsiarartaasalu mianernartutut, taamaatullu sanngiitsutut taamaattussaannartut isigineqarnerat, tamannalu taakkununga pisuutitsiniarnissaa ilanngussaq 2-p pinngitsoorniarpaa (ilanngussaq 2, immikkoortoq 330).

Mianernartuunermik isornartorsiunerit, eqimattat qanoq ittuussusaannik isiginiagaqartarnermik isumaliutiinnakkanik ajornartorsiutaasumik annertusititsisartoq, inuillu ataasiakkaat sanngiitsunut sanngiitsuunngitsunullu immikkoortiterneqaannartarnerat ilanngussaq 1-imi miserratigineqanngilaq, taamaattorli inuit pisinnaatitaaffii pillugit inatsimmi soqutiginninnermik immikkoortitsineq akuersaarlugu.

6.1.4 Paasissutissiiviusumik akuersisarneq

Paasissutissiiviusumik akuersineq – nunap iluani nunat tamalaat akornannilu inatsisini ineriartornera, tunngaviusumik imarisaa, nakorsaatinut iliuuseqarnissamut atuutissinnaanera, pingaartumik kinguaassiorsinnaanermut pisinnaatitaaffinnut tunngatillugu, kiissalu inatsisitigut akuersissutip tunngavissatut pilersinneqarsimasup aamma nunat assigiinngitsut akornanni akuersissutip akornanni assigiinngissuseq tassaapput naartunaveersaasersuisimeq pillgu suliami qitiusut. Aaqqissuussamik oqartussaaqataanerup aaqqissugaaneri: ataasiakkaat, soorlu nakorsiap aamma nakorsap akornanni, nunasiaataaneq aqutigalgu oqaluttuarisaaneq, nunap inoqqaavi aamma suaassutsumik aalajangiineq eqqarsaatiglaugit ataatsimoortut – tamarmik akuersinnermut tunngatillugu sunniuteqarput. Paasissutissiiviusumik akuersissummik inatsisitigut, inatsisitiguunngitsorlu misissueqqissaarnissamut periutsit assigiinngitsut nalunaarusiani marluusuni ersaripput.

Psykologiskimik, inatsisitigullu akuersinerup immikkoortinneqarnissaasa pingaaruteqassusia, ilanngussami 2-mi erseqqissarneqarpoq. Inatsisit eqqarsaatigalugit oqaatigineqarpoq, oqaaseq nunami aamma nunat assigiinngitsut akornanni inatsiseqarnerini ineriartorsimasoq, aamma "Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Eqqartuussiviup 1970-ikkunni assinganik inatsisitigut akuersinissamut piumasaqaateqarsimasinnaanerat ilimagineqarsinnaanngilaq, piumasaqaatimmi ukiut 50-it qaangiunneranni, tassa 2020-mi assigiinngimmata, aamma oqaaseq ilisimatinneqareersimalluni akuersineq 1970-mi akuerineqarsimanngilaq" (immikkoortoq). Inuttut pisinnaatitaaffiit pillugit Europap eqqartuussiviata eqqartuussisarnerata ineriartornera misissoqqissaanngilaa, taamaakkaluartorli ukiuni qulikkuutaani attuumassuteqartuni Kalaallit Nunaanni pisussaaffiit atuuttut sukumiisumik tulleriiarpai, inernilerlugulu piffissap pineqartup aallartinnerani "Kalaallit Nunaanni inatsit akuersineq pillugu erseqqissunik malittarisasaqanngitsoq, 1960-ikkunnili aamma 1970-ikkunni pinngitsaaliissummik spiraliliisoqarsinnaanngimmat, nakorsat spiraliliinissaminnut ikkussivigitittussat akuersinerinik pissarsinissaminnut tunngaviusumik

pisussaaffeqarsimasut". Piumasarinngisamik spiralilersinneq nunap inatsisaanut naapertuutinngisaannarnikuuvoq.

Paasissutissiiviusumik akuersinertaqanngitsumik naartunaveersaasersuinissamut inerteqquteqartunik, 2001-ip kingorna ersarissunik malittarisassaqqarpoq. Taassumallu ajornartorsiut aqqinngilaa, Inatsisilerinnermi isigalugu naammanngitsumik akuersineq (objektiv) – naammattumik akuersinerusariaqanngilaq (subjektiv) (ilanngussaq 2, immikkoortoq 345). Tassunga patsisaasut assigiinngitsorpassuupput, matumani nakorsap aamma nakorsiap akornanni paatsooqatigiinnerit, nakorsanilu aamma arnani ataasiakkaani pissutsit assigiinngitsut ilanngullugit. Pitsaannerusorisamik iliuuseqartumik (nunasiaataanermi, suaassutsillu aallaavigalugit) peqqinnissaqqarfeqarnermi ilanngussaq 2-mi oqaatigineqqarpoq, "akuersissut nammineq piumassutsimik ersersitsisoq qulakkiinngikkaluarlugu inatsisitigut akuersissut naammattutut nakorsat isigisinnaammassuk", spiralilersinneq tamakkiisumik nammineq aalajangigaasoq qulakkiissallugu nakorsanit pingaarnepaasimanngitsoq. Tamanna naapertorlugu unioqqutitsinnermik aalajangersaasinnaallutik suliani ataasiakkaani uppersaateqarnissamik pisariaqartitsinnermik ilanngussaq 2 pingaartitsivoq, assersuutigalugu pisumi aalajangersimasumi akuersinertaqanngitsumik spiralimik ikkussisoqarsimanera pillugu (akuersinertaqanngitsumik ikkunneqqarpat unioqqutitsinerujuaannartoq aalajangersareerlugu). "Naammattumik akuersissummik tunniussisoqarsimanersoq, pisuni ataasiakkaani tamaginni ataasiakkaatigut nalilersuineq tunngavigineqassaaq, ilanngullugu akuersisutut pissusilersornikkut, taamatullu akuliunneq qanoq annertutiginersoq ataasiakkaatigut nalilersuineq tunngavigineqassalluni, ilanngullugu ataasiakkaanut tamanna qanoq annertutigisunik kinguneqarsimanersoq".

Paasissutissiiviusumik akuersineq marlunnik aallaavilimmik ilanngussaq 1-ip isigaa: ataasiakkaatut, ataatsimullu. Inuit ataasiakkaat eqqarsaatiglaugit aalajangerneqqarpoq, Europami nunallu tamalaat inuit pisinnaatitaaffii pillugit inatsisaanni malittarisassat pituttuisut malillugit, kiffaanngissuseqarluni, siumoortumik paasisimasaaqarlunilu akuersineq, naartunaveersaasiinermi, kinguaassiorsinnaajunnaarsitsinermi, inuulluunniit kinguaassiuutaatigut nakorsamit misissuinnermi tamani piumasaqaataasoq, matumani pilertortumik nakorsaasariaqarneq pineqanngippat (immikkoortoq 128). Tamanna nunani tamalaani, Europamilu inuit pisinnaatitaaffii pillugit inatsisini qanga pituttuisut malittarisassanngorsimanersoq, imaluunniit qanga kinguaassiorsinnaanermut pisinnaatitaaffinnut erseqqissumik atalersimanersoq misissunngilaa. Suliaq fodnote 146-imi issuarneqqartoq 2009-meersuuvoq, naartunaveersaasersuinnermullu imaluunniit kinguaassiorsinnaajunnaarsintaanermut tunngassuteqarani politiinit tigummineqarluni ilaqarsimannginnerisut pillugu misissuinneruvoq. Miserratigineqanngitsumik *Biologimik aamma Nakorsaatini atuinermut atatillugu Inuit pisinnaatitaaffiini aamma Inuup Naleqassusaanik illersuinissamut Europami isumaqatigiissut* Danmarkimi aatsaat 1999-imi atortuulersinneqqarpoq.

Arnat kinguaassiuutitigut, kinguaassiorsinnaanermullu pisinnaatitaaffiini akuersaartunik, akuersinertaqanngitsumillu akuliunnerit pisinnaatitaaffinnik taakkuninnga unioqqutitsinerusoq, suaassutsinullu nakuusernermik kinguneqqartut pillugit 2000-p aallartinneranni arlalinnik suliaqanngikuuvoq³⁵. Suliffeqqarfiit iluini sinaakkutit, ilaatigullu kinguaassiornermi peqqissuuneq

³⁵ Assersuutigalugu V.C. *akerleralugu Slovakiet*, EMD (2011); G.M. *il.il. akerleralugu Republikken Moldova* (EMD) (suliaq nr. 44394/15) 22. november 2022 (immikkut pingaaruteqqarpoq, spiralimik pinngitsaalisamik kinguaassiorsinnaajunnaarsitineq pineqarmat); I.V. *akerleralugu Bolivia* (Inuit pisinnaatitaaffiinnut Amerikkami nunat akornanni Eqqartuussivik), 30. november 2016-imi eqqartuussineq; AS *akerleralugu Ungarn*, CEDAW/C/36/D/4/2004,

pillugu naalakkersuisut politikkiannut naapertuuttumik, peqqinnissaqarfimmi sulisunut politikkit sulisunut aalajangersimasumik tunngavissaqartitsisut malillugit, gruppinit ikinnerussuteqartunut pinngitsaaliissummik kinguaassiorsinnaajunnaarsitsinernut aamma naartuersitsinernut suliat nalinginnaasumik tunngassuteqarput. "Pingaartumik kinguaassiornermi pingaarnertut inissisimanerat, kinguaassiornermilu peqqissuuneq aamma ilaqutariinnerup iluani pilersaarusiorderit pillugit akisussaassuseqartumik aalajangiisinnaannginnerat aallaavigalugit, "anaanaaalluarnissamut" piukkunnannginnerat imaluunniit kinguaassaasa kissaatigineqannginnerat aallaavigalugit pinngitsaalisalluni kinguaassiorsinnaajunnaarsitaanerit arnanut sakkortuumik sunniuteqartarneranik" aalajangiisunik, eqqartuussivinnit oqaaseqaatit aamma arlaliupput.

Eqqartuusseriaaseq eqqarsaatigalugu suliat taamak ittut amerliartornerisa erseqqissarpaat, pinngitsaaliilluni kinguaassiorsinnaajunnaarsitsisoqassappat paasissutissiiviusumik akuersissuteqartarnissamik pisariaqartitsisoqartoq. Inuit pisinnaatitaaffii pillugit europami inatsisip piffissap ingerlanerani ineriartornera eqqarsaatigalugu, tamanna EMRK-p artikel 8-nik sukuiaanunerunersoq imaluunniit erseqqissaanerunersoq imaluunniit isumaqatigiissutitigut pisinnaatitaaffinnik annertusaanerunersoq erseqqinnerunngilaq. Tamanna pillugu ilanngussaq 1 inatsisitigut misissueqqissaanngilaq.

Ataatsimut isiginnittaaseq isigalugu paasissutissiiviusumik akuersineq isigigaanni, ICCPR-imi aamma ICESCR-imi artikel 1-imi kiisalu UNDRIP-imi artikel 3-mi aamma 4-mi aalajangersarneqartutut nunap inoqqaavisa nammineq aalajangiisinnaanut akuersissuteqarnissamik piumasaqaammut ilanngussaq 1 atassuteqartitsivoq. Siuliani eqqaaneqartutut EMRK-imi nammineq aalajangiisinnaatitaasoqanngilaq. Minnerunngitsumik nammineq aalajangiisinnaaneq pillugu oqaaseq Inuttut pisinnaatitaaffiit pillugit Europap eqqartuussiviata atorpaa, oqaatsinullu "inuttut kiffaanngissuseqarneq, naleqassuserlu"³⁶ aamma inuttut aalajangiisinnaanerut aamma atassuserlugu, taamaalluni artikel 8-mi ilaqutariittut inuunermik, namminerlu inuunermik illersuinnermut ilaatillugu. UNDRIP inatsisitigut inissisimanagera³⁷ apeqquataatinagu, inuit namminneq aalajangiisinnaatitaanerit isigalugu inuiaqatigiinni politikikkut, isumaginninnikkut, aningaasaqarnikkullu ineriartornermut sunniuteqartussanik aalajangiinernut kalaallit eqeersimaartumik peqataasinnaatitaanerit pillugu paasissutissiiviusumik akuersineq siammasinnerusumik apeqquteqalersitsivoq. Tamanna ilanngussaq 1-iminngarnit itinerusumik misissoqqissaarneqartariaqarpoq.

29. august 2006. Inuit pisinnaatitaaffiit Amerikkami nunat akornanni Eqqartuussiviata 2026-mi marsimi aalajangerpaa peqqissinnaatitaanermik, paasissutissanik pissarsisnaataanermik, inuunermik, inuttut innarligassaanninnermik, nammineq aamma ilaqutariittut inuunermik kiisalu naliigissitaaneq pillugu inatsimmik unioqqutitsinnermut kiisalu naalakkersuisut politikkiannik ingerlatsinermi Celia Ramos Durandsip aamma arnat peruvianskerpassuit toqunerinut Peru akisussaasoq.

³⁶ V.C. *akerleralugu Slovakiet*, immikkoortoq 105 aamma 112.

³⁷ FN-ip Ataatsimeersuarnerani aalajangiinertut, siuliani eqqaaneqartutut, UNDRIP pisortatigoortumik inatsisitigut pituttorsimangilaq. Artikelit ilaat naalagaaffiit innuttanut pisussaaffiini malittarisassallit inissinnikuupput, tamannali misissoqqissaarneqarnerusariaqarluni. EMRK-mi artikel 8, imm. 1, isumaqatigiisummi kisiartaalluni tunngaviusumik aalajangersagaavoq, tassani "ataqqinninneq" atornerqarmat, taassumallu naalagaaffiup "inatsisitigut aqqissuussinnermigut pisinnaatitaaffiit artikelimi matumani qulakkeerneqartut qulakkeernissaannut" pisussaaffeqarnera erseqqissarlugu".

6.2 Inuit pisinnaatitaaffii unioqqutinneqarsimaratarsinnaasut

6.2.1 Nammineq, ilaqutariittullu inuunerisap ataqqineqarsinnaatitaanera

Nalunaarusiat marluullutik inernilerpaat, EMRK-mi artikel 8 unioqqutinneqarsimaratarsinnaasq.

Artikel 8-mik unioqqutitsisoqarsimasinnaasq pillugu naliliinerminni, nalunaarusiat marluullutik naalagaaffiup pisussaaffii negativet, positivillu sammivaat.³⁸ Innarligassaannginnerup taassumap ataqqineqarnissaa, iliuutsillu tassunga ulorianartorsiortitsisinnaasut pinngitsortinneqarnissaat qulakkeerniarlugu, Naalagaaffiup pisussaaffia eqeersimaartumik iliuuseqarnissamik pisariaqartitsivoq.

Inuttut pisinnaatitaaffiit pillugit Europap eqqartuussiviata 1970-ikkunni akuersissutigaa, EMRK-mi artikel 8-mi "nammineq inuuneqarneq"-mi "inuup timikkut ileqqorissaarnermillu innarligassaannginnera" ilaasoq, tamannalu "nammineq inuuneqarnermut imaluunniit ilaqutariittut inuuneqarnermut ataqqinninnermik atasumik pitsaasunik pisussaaffiliinernik" kinguneqarsinnaasq.³⁹ Paasissutissiiviusumik akuersineq pillugu siuliani immikkoortumi allassimasutut kinguaassiutitigut, kinguaassiorsinnaanermullu pisinnaatitaaffiit pillugit oqaaseq piffissap ingerlanerani ineriartornikuvoq. 1960-ikkunni aatsaat atorneqaleraluartoq (Inuit pisinnaatitaaffii pillugit Nunarsuarmi Ataatsimiinneq pillugu, Teheran 1968, ilanngussaq 2 innesuussuvoq), angajoqqaajuneq aamma ilaqutariinnermik pilersaarusiorneq sinaakkutaqqaarpoq, arnat pisinnaatitaaffiunngitsq. CEDAW naligiissitsinnermut isumaqatigiissutaavoq, naak CEDAW-ataatsimiititaliap nalinginnaasumik innersuussutimigut aamma eqqartuusseriaatsikkut arnat pisinnaatitaaffii, pingaartumik suaassuseq aallaavigalugu nakuusertoqannginnissaanik aamma kinguaassiorsinnaanermut nakuusertoqannginnissaanik pisinnaatitaaffik pisinnaatitaaffik, nalinginnaasumik innersuussutimini nr. 19-imi 1992-imeersumi erseqqissaralarai.

Innuttaasut, ineriartornerlu pillugit nunat assigiinngitsit akornanni Kaorimi 1994-imi ataatsiminneq, arnallu pillugit nunarsuaq tamakkerlugu isumasioqatigiinnerit sisamassa at Beijingimi 1995-imi ingerlanneqarmat, innuttaasut pillugit politikkinut pisinnaatitaaffinnut periuseqarneq, kinguaassiutitigullu aamma kinguaassiorsinnaanermut peqqissuttip ilusilersorneqarnissaa sammineqarnerupput. Ilaqutariittut pilersaarusiornissamut nammineq toqqaasinnaaneq tapersorsorniarlugu naalagaaffiit isumaqatigiipput, siunnerfilimmillu suleriaatsit, soorlu kinguaassiorsinnaajunnaarsitsisarnerit atorunnaarniarlugit, ataasiakkaallu pingaartumik arnat kinguaassiorsinnaanermut tunngatillugu qinigassa at pillugit namminneq, paasissutissiiviusumillu aalajangiisinaanissaannut nukittorsarneqarnissaat anguniarniarlugu. Taamaakkaluartoq "malittarisassat inatsisitigut pituttorsimanngitsut" nutaat nunat assigiinngitsut akornanni isumasioqatigiinnerup kingunerinnarpai, arnallu kinguaassiorsinnaanerat pillugu pisinnaatitaaffinnut tunngaviit taakkua akerlianik qisuariaammik pilersitsillutik. Inatsisitigut pituttorsimasutut inissisimanerat isumaqatigiinngissutigineqarpoq.

V.C. akerleralugu Slovakiet, Pinngitsaaliissummik kinguaassiorsinnaajunnaarsitsineq pillugu Inuttut pisinnaatitaaffiit pillugit Europap eqqartuussivianit (ECtHR) aalajangiineq siullesq 2011-mi

³⁸ *V.C. akerleralugu Slovakiet*, immikkoortoq 145

³⁹ *X aamma Y akerleralugu Nederlandene* (EMRK) (*suliaq nr. 8978/80*), 26. marts 1985, immikkoortoq 22-23.

pivoq, nakorsaatinillu aalajangersimasunik katsorsaannermut atatillugu suliaq taanna, kingornalu suliat pinngortut. Napparsimasoq naartuersinnermi, pilatsinnermilu kingorna napparsimmavimmi uninngareerpoq, taamaattumillu immikkut mianernarluni. Pinngitsoorneqarsinnaanani pisariaqavissumik pisoq pineqarmat, akuerissuteqarnissamik piumasaqaateqarnissaq inuttut pisinnaatitaaffiit pillugit Europap eqqartuussiviata atuutsinngilaa. Naartunaveersaasiineq pinngitsoorneqarsinnaanani pisariaqavissumik pisuunani pinaveersaartitsineruvoq, taamaattumillu taakkua ilaatsinnginnermut tassunga ilaanatik. Kinguaassiorsinnaaneq pillugu pisinnaatitsissutit pillugit artikel 8-p atornerqarnerani aatsaat 2000-ip aallartisimalernerani aatsaat ineriartorsimagaluartoq ilaqutariit killissamik qaangiiffiginninnissaasa illersorneqarnerat, inuup nammineersinnaanerata kiisalu timikkut aamma tarnikkut innarligassaanginnerata kingunerisaanik, naartunaveersaasersuinnermut suliaq siusinnerusukkut aalajangersagaq malillugu suliarineqarsimassagualuarpoq.

EMRK-mi artikel 8, imm. 2-p aalajangerpaa, nammineq inuuneqarsinnaatitaanermut akulerunnerit suulluunniit inatsisitigut aalajangersarneqarsimassasut. Imaappoq, ilitersuineq aamma akuersineq pillugu Danmarkimi aamma Kalaallit Nunaanni malittarisassat, artikel 8-mik unioqqutitsinnermut tunngasoq aamma malittarisassiuussagai, tassani nunat assigiinngitsut akornanni inuit pisinnaatitaaffii naapertorlugit toqqaannartumik atugaasunik ilitersuinissamut, akuersissuteqarnissamullu sakkortunerusumik piumasaqaateqanngippat. Taamaattoqanngitsoq ilanngussaq 2-mi inerniliunneqarpoq. Tamanna pillugu arnat, niviarsiaqqallu naammattumik (inatsisitigut) akuersitinneqaratik spiralilersinneqarsimagunik artikel 8-mik unioqqutitsineruvoq, "tassani Danmarkimi imaluunniit Kalaallit Nunaanni inatsit naapertorlugu, arnat imaluunniit niviarsiaqqat akuersitinnagut spiralilernissaannut inatsisitigut tunngavissaqarnikuunngisaannarmat" (immikkoortoq 122). Ilanngussaq 2-mi inerniliunneqarpoq, "Pisut apeqqutaatillugit arnat inatsisitigut piginnaassuseqanngitsut inatsisitigut isumaginnittuanit, imaluunniit meeqqat inuusuttunulluunniit 18-it inorlugit ukioqarpata taakkununga angajoqqaatut oqartussaassuseqartumit imaluunniit oqartussaassuseqartunit akuersissut tunniunneqarsinnaavoq, naak tamanna inuup pineqartup nammineq akuersissutaanik isumaqanngikkaluartoq. Naartunaveersaatit akuerinerisigut paasissutissiissutigineritigullu kalaallit arnat aamma naartunaveersaateqarnissamut periarfissaqarnissaannut tunngatillugu Danmarkimi naalagaaffiup iliuuseqarnissamut pisussaaffini eqqortippaa, aamma arnat naartunaveersaammik atuinissaminnut, tassunga ilanngullugu spiralilersinnissamut akuersinissaat erseqqissumik piumasaqaataavoq. Atuuttumik akuersititseqqaarani spiralilersuineq nammineq inuuneqarsinnaanermit pisinnaatitaaffimmut akerliussaaq" (immikkoortoq 132).

Isumaqarpunga, ilanngussaq 1-imi aamma 2-mi inatsisitigut misissueqqissaarnej, EMRK-mi artikel 8-mik unioqqutitsisoqarsimasinnaanerani inerniliussamut tunngavissiisoq.

6.2.2 Naalliutsinissamut, misigitsaattumik, inuppalaanngitsumik, nikassaasumillu pissuseqarnissamut inerteqquteqarnej

Nunat assigiinngitsut akornanni malitassarpaalunni aalajangersarneqartutut, tamanilu issuarneqartutut (EMRK, artikel 3, ICCPR, artikel 7, CAT) naalliutsitaannginnissamut, misigitsaattumik, inuppalaanngitsumik, nikassaasumillu pineqannginissamut pisinnaatitaaffik nalunaarusiat marluullutik akuersaarpaat. EMRK kisimi 1960-ikkunni atuuppoq, allallu inuit

pisinnaatitaaffiit tunngasut kingusinnerusukkut Danmarkimut atuutilersinneqarlutik. inuttut pisinnaatitaaffiit pillugit Europap eqqartuussiviata (ECtHR) uppersarsarpaa, EMRK-mi artikel 3 naapertorlugu naalagaaffiit isumaqatigiissutigut, suleriaatsitigullu pisussaaffeqartut.

Nunat assigiinngitsut akornanni, europamilu inatsisit naapertorlugit pisussaaffit qitiusut pingasut ilanngussaq 1-mi ersarissarneqarput (immikkoortoq 126). Pisussaaffiit taakkua nunat assigiinngitsut akornanni inatsisaanni qanga pituttilersimasut immikkoortinneqanngillat. Naalliutsitsinngissamut negativimik pisussaaffik kingusinnerpaamik EMRK-mi artikel 3-mi nassaassaagaluartoq, "pingaartumillu meeqqanik, inuusuttunillu aamma mianerisassanik allanik illersuinissaq" positivimik pisussaaffik kingusinnerpaamik 1985-imeersuugaluartoq⁴⁰, tamanna eqqartorneqanngilaq.

Inuttut pisinnaatitaaffiit pillugit Europap eqqartuussiviata uteqqinnikuuaa, "inuk inummik nakkarsaalluni, ataqqinnigani imauunniit killissamik qaangiilluni imaluunniit ersiortitsilluni imaluunniit naleqannginnerusutut misigitsilluni inuup pissusilersuutaa 'nikanarsaasutut' isigineqartartoq: ... artikel 3-p atuuffiani atuutissappat pinninneq taamak ittoq minnerpaatut misigitsaattumik iliuusiusaaq. Minnerpaatut misigitsaattumik naliliineq isumaqarpoq. Suliami pissutsit tamarmik apeqqutaapput, soorlu katsorsarneqarnerup sivilissusaa, timikkut imaluunniit tarnikkut sunniutai, ilaatigullu katsorsarneqartup suaassusaa, ukiui, peqqissutsillu inissisimanera."⁴¹ Kinguaassiorsinnaanermut atatillugu nakorsaatitigut akuliunneq (assersuutigalugu piumassuserinngisamik kinguaassiorsinnaajunnaarsitaaneq) tassunga ilaavoq, pingaartumik nunap inooqqavisa arnartaannut, meerartaannullu iliuuserineqarpata. Taamaakkaluartoq Inuttut pisinnaatitaaffiit pillugit Europap eqqartuussiviata 2011-mi suliami V.C. *akerleralugu Slovakiet* pinngitsaaliissummik kinguaassiorsinnaajunnaarsitsinermik suliaqarnini sioqqullugu sulianik taamak ittunik suliaqarnikuunngilaq, EMRK-milu artikel 3-mut imaluunniit 8-mut atatillugu race aamma inuiaassuseq tunngavigalugu assigiinngisitsisoqartoq akueriniaasaarsimallugu. Pinngitsaaliissummik naartunaveersaasersuineq qanittumi aatsaat eqqartorpaa⁴², tassungali atatillugu ilanngussani taakkunani marlunni inerniliussat qularutiginissaannut tunngavissaqanngilaq.

Naartunaveersaasersuisimanermik suliaq nikassaasoqarnissaanik inerteqquteqarnermik unioqqutitsisimaratarsinnaasoq ilanngussaq 2-p aamma miserratinngilaa, naak suliani aalajangersimasuni uppersarsateqarnissaq aamma aalajangiisuussagaluartoq. Tassunga tunngatillugu inerniliunneqarpoq, "nalunaarutigineqartut ilai, taakkua tunngavigineqassappata, EMRK artikel 3-p ataaniitinneqarsinnaassasut, kisianni artikel 8-p unioqqutinneqarsimanera kisiimi pineqanngitsoq, kisianni qaqutigootumik pisuni immikkut ittuni artikel 3 unioqqutinneqarsimasooq, nalilersuisinnaalernissamut, naammattumik akuersititseqqaarnani spiraliliinerni ataasiakkaani pisut ataasiakkaatigut nalilersorneqassapput".

Artikel 3-mut imaluunniit artikel 8-mut atatillugu artikel 14 naapertorlugu suaassuseq imaluunniit

⁴⁰ O'Keefe *akerleralugu Irland*, immikkoortoq 144, innersuussutigalugu X aamma Y, *akerleralugu Nederlandene*, 1985.

⁴¹ V.C. *akerleralugu Slovakiet*, immikkoortoq 12

⁴² G.M. *il.il. akerleralugu Republikken Moldova* (EMRK) (suliaq nr. 44394/15) 22. november 2022.

inuaassuseq tunngavigalugu assigiinngisitsisoqartoq Inuttut pisinnaatitaaffiit pillugit Europap eqqartuussiviata aalajangernikuunngilaa, artikelinilli taakkuninnga naliliinermini inuaassuseq eqqarsaatigisimallugu. Minnerunngitsumik ilanngussaq 1-imi oqaatigineqarpoq, Artikel 3-mut imaluunniit artikel 8-mut atatillugu artikel 14 unioqquatinneqartoq. Artikel 14 naapertorlugu assigiinngisitsinissamut EMD-p killilimmik periusersaa ilanngussaq 2-p malippaa (EMRK-protokol nr. 12-imullu, assigiinngisitsinissamut immikkut inerteqquteqartumut Danmarki ilaanani), naallu Danmarkimi arnat, niviarsiaqqallu akuersitinneqaratik spiralilersorneqarsimanersoq uppersaateqanngimmat assigiinngisitsineq pingaaruteqarsinnaasoq akuerigaluaraa, assigiinngisitsineq immikkut suliarinngilaa.

Taassuma akerlianik ilanngussaq 2-mut naleqqiullugu ilanngussaq 1, nunat tamalaat akornanni atortut assigiinngitsut aallaavigineruai, taavalu CERD, CEDAW, CROC, ILO aamma UNDRIP innersuussutigalugit toqqaannartumik (siunertaq) aamma toqqaannanngitsumik (sunniutit) assigiinngisitsinermut tunngatillugu inerniliinerit arlallit saqqummiullugit. Taamaalluni misissuinerup annertussusaa ilanngussaq 1-ip annertusivaa, naak nunap inoqqaavisa arnartaasa pisinnaatitaaffiinu, suliallu isumaanut suliaassap nassuiaatigineqarnerani innersuussut tamatumunnga periarfissiigaluartoq.

Misissuinissamut suleriaatsitigut immikkut pisussaaffimmik artikel 3 tunngavissiivq,⁴³ aamma pisimasut siusinnerusukkut (pisimassappata) pisimagaluarpata: "Eqqartuussiviup uteqqippaa, pisortatigoortumik misissuinerup peqqissaartumik, sukkasuumillu ingerlatsinissaq pillugu isumaqatigiissutit artikel 1-ia, 3-alu isumaqatigiissusioqataasunut pisussaaffiliisut". Suleriaatsinik assigiinngitsunik erseqqissumik misissuereerluni ilanngussaq 1-ip inernilerpaa, pisussaaffik taanna naammassineqarsimanngitsoq. Artikel 3 naapertorlugu suleriaatsitigut misissuinnaatitaaneq ilanngussaq 2-p suliarinngilaa, artikel 13-ili naapertorlugu sunniuteqarluartumik eqqartuussivimmi periarfissaqarnissaa misissorlugu. Inernilerpaa, pisorpiaat tunuliaqutaralugit (2022-mi aallakaatitsinissaq sioqqullugu pisumik isornartorsiuneq), Danmarkimi imaluunniit Kalaallit Nunaanni oqartussat siornatigut tamakkiisumik, siammasinnerusumillu misissuisoqarnissaanik arlaannaasaluunniit peqqusinissaannut tunngavissaqanngitsoq.

7. Nunap inoqqaavisa pisinnaatitaaffii: Kingumut atuunnissaa eqqarsaatigalugu ILO-isumaqatigiissummut nr. 169-imut aamma UNDRIP-imut killiffik

Nunap inoqqaavia pisinnaatitaaffiit nalunaarusiat marluullutik sammivaat, periutsinilli atuinerat aallaavigalugu assigiinngitsunik isiginnittaaseqarlutik.

Inuit pisinnaatitaaffii tamanut atuupput, aamma nunap inoqqaavinut. Taamaakkaluartoq nunap inoqqaavisa oqaluttuarisaanikkut atornerlunneqarnerat, aammalu inuttut, inooriaatsimikkut, nunaminnullu aamma avatangiisiminnut attaveqarnerminnut ataqqineqannginnerat patsisaalluni, nunap inoqqavinut kisimik tunngasumik inuit pisinnaatitaaffiinik ersarissaanissamik pisariaqalersitsisimavoq. Tamanna pingaartumik ILO-isumaqatigiissummi nr. 169-imi allassimavoq, Danmarkimut, Kalaallit Nunaannut aamma UNDRIP-imut atuulluni Danmarkip 1996-imi akuersaa. Isumaqatigiissutit nutaanerusut taakkua, nunap inoqqaavisa inuuneirnut atatillugu pisinnaatitaaffiit

⁴³ EMRK-imi artikel 8 naapertorlugu nammineq, ilaqutariittullu inuunerup ataqqineqarnissaanut pisinnaatitaaffik pillugu Naalagaaffiit misissuinissaminnut aamma pisussaaffeqarput, soorlu uani *MS akerkeralugu Ukraine* (EMD) (suliaq nr. 2091/13) 11. juli 2017-imeersoq, immikkoortoq 63.

pingaartumik sukuiarpaat. Tamanut tunngatillugu pisinnaatitaaffinnut oqaatsit nutaat nunamut, pisuussutinullu tunnganerupput. Ataatsimut pisinnaatitaaffiit, naartunaveersaasersuisimaneq pillugu suliami saqqummiunneqarlutik ataasiakkaat pisinnaatitaaffiit attuumassuteqanngillat (ilanngussaq 2, immikkoortoq 651). Uani ILO-isumaqatigiissummi 1969-imeersumi oqartussaassuseqarnerup, nunallu inoqqaavisa akornanni ataqatigiinneq sammineqarmat, namminersorlutik oqartussanullu ikaarsaernerup kingorna kalaallit namminneq naalakkersuinnerminnut attaveqatigiinnerinut, 1992-illu kingorna naartunaveersaasersuisimanermut attuumassuteqanngimmat, tassani peqqinnissaqarfiup Kalaallit Nunaanni naalakkersuisuinut tunniunneqarnikummat.

Nunap inoqqaavisa arnartaasa, niviarsiarartaasalu pisinnaatitaaffii ilanngussaq 1-imi annertunerusumik itisilernerupput, pingaartumillu ILO-isumaqatigiissutaanik nr. 169-imik aamma UNDRIP-imik kiisalu inatsisitigut pituttorsimanngitsunut allanut soorlu CEDAW-ip nalinginnaasumik inassuteqaataanik nr. 39-mik, 2022-mi akuerineqartumik tunngaveqarlutik. Ataatsimiititaliap nalunaarut "arnanut sutigulluunniit assigiinngisitsinerup unitsinneqarnissaa pillugu isumaqatigiissut naapertorlugu, naalagaaffiit peqataasut pisussaaffiisa, qitiusumillu pisussaaffiisa sukuinarnissaannut sinaakkutitut " akuersissutigaa.⁴⁴ CEDAW Danmarkimut 1983-imiilli pituttorsimavoq. Tamanna pillugu siuliani eqqartorneqarluni inatsit pituttorsimanngitsaq, piffissatigullu pisut ilanngussaq 1-imi misissueqqissaarnerup apeqquserpai.

8. Inuiannik nungusaaneq

Immikkut ilisimasaqarlutik suleqatigiit suliassaanni immikkoortoq (iv)-ip suliarinerani, nalunaarusiani marluusuni Inuiannik nungusaanissap pinaveersaartinneqarnissaa aamma pillaatissiissutigineqartarnera pillugu isumaqatigiissut 1948-imeersoq aallaavigaat, tassani artikel 2-mi naqinneq d) malillugu gruppini meerartaarnissat pinngitsoortinneqarnissaannut pinngitsaaliisummik iliuutsit, inuiannik nungusaanermik iliuusiusinnaasutut ilaatinneqarput.

Aallarniutaasoq tassaavoq, inuk naalliutsitsinissamut imaluunniit inuiannik nungusaanissamut akuersisinnaanngimmat. Iliuutsinut inuiannik nungusaasunut atatillugu akuersissut pingaaruteqanngilaq, uani inuiannik nungusaanissamik immikkut siunertaq pigineqarpat, imaappoq race, upperisaq, sumiuussuseq imaluunniit inuiaassuseq tunuliaqutaralugit gruppi tamakkiisumik imaluunniit ilaannakortumik nungusarnissaanik siunertaq.

Iliuseqarneq inuiannik nungusaanermik imaluunniit inuiannik nungusaanissamik annertuumik ulorianartorsiortitsinermik tunngaveqartoq paasiniarlugu, uppersaartinut piumasaqaataasoq qaffassissoq nalunaarusiat marluuullutik tunniuppaat. Pissuserineqartartut suussusersinerisigut inuiannik nungusaanissamik siunertaqarineqartup, allamik inerniliisoqarsinnaanngitsumik suussusersinikkut paasinissaanut, nunat assigiinngitsut akornanni eqqartuussivimmit (ICJ), nunallu assigiinngitsut akornanni pinerluttulerinermut eqqartuussiviit (ICTY aamma ICTR) eqqartuusseriaasii aallaavigaat. Taamatut inuiannik nungusaanissamik siunertaqarnermik takussutissiisumik, assigiissaartumik imaluunniit aqqissuussaasumik suleriaatsimik ilanngussaq 2 nassaanngilaq. Inuiannik nungusaanissap pinaveersaartinneqarnissaa aamma pillaatissiissutigineqartarnera pillugu isumaqatigiissummi artikel 2-mi aalajangersakkat, Nunat assigiinngitsut akornanni eqqartuussiviup aamma nunat assigiinngitsut akornanni

⁴⁴ CEDAW-ataatsimiititaliaq, Nunap inoqqaavisa arnartaasa, niviarsiarartaasalu pisinnaatitaaffii pillugit nalinginnaasumik innersuussut nr. 39 (2022), CEDAW/C/GC/39, 31. oktober 2022, immikkoortoq 13.

pinerluttulerinermut eqqartuussiviup sukuiaasarneratut aamma atorneqarneratut ilanngussaq 1-imi itinerungaatsiartumik misissoqqissaarneqarput. Inuiannik nungusaaneq pillugu inerniliussaq pillugu Nunat assigiinngitsut akornanni eqqartuussiviup sakkortuumik misiliinerata sulii atuunnera apeqquseraluaraa inerniliunneqarpoq, Danmarkip aamma Kalaallit Nunaata akornanni attaveqatigiinnermi pissutsit allat eqqarsaatiginagit, naartunaveersaasersuineq kisiat aallaavigalugu taamatut inerniliisoqarsinnaanngitsoq, tamannalu sulii assaata avataaniilluni. Misissueqqissaarneq taanna ilisimatusarnermi tunngavinnut naapertuuppoq.

Taassuma saniatigut ilanngussaq 1-imi oqaatigineqarpoq – ajornartorsiutaanerusumik – inuiannik nungusaanerup pinngitsoortinneqarsimannginneranut inuiannik nungusaaneq pillugu isumaqatigiissut naapertorlugu Danmark akisussaasoq. Pinngitsoortinneqarnissaanut pisussaaffik pillugu inatsiseqarneq killeqarpoq, pisumilu taamatut atuisoqassagaanni isumaga malillugu itinerusumik misissueqqissaartoqartariaqarluni.

9. Pisinnaatitaaffiit allat

Ilanngussaq 2-mi aalajangerneqarpoq, pisinnaatitaaffinnik allanik unioqqutitsinerusinnaasunik nalilersuineq ilisimatusarnermi soqutiginninnermik kisimik tunngaveqartoq, tassanilu Inuttut pisinnaatitaaffiit pillugit Europap eqqartuussiviata ersarissumik suleriaasia sulii assap nassuiaataanut tamakkiisumik akissutisisoq. Tamanna pillugu isumaqarpunga, EMRK-mut killiliinermigut ilanngussaq 2, inuit pisinnaatitaaffii pillugit inatsisip atuuffianut killilimmik isiginnittoq, pingaartumik inuit pisinnaatitaaffii pillugit inatsisip iluani sunniuteqaqatigiinneq Inuttut pisinnaatitaaffiit pillugit Europap eqqartuussiviata akuerimmagu, namminnerlu inatsisilerinnermini FN, nunallu immikkoortortaanni inatsisilerineq isiginiarmagu.

Peqqinnissamut pisinnaatitaaffik, pisinnaatitaaffiit allat illersorneqarnissaannut immikkut ittumik ilanngussaqarsimanngimmat taassuma oqaluuserinissaanut ilanngussaq 2 tunngavissaqarsorinngilaa. Ilanngussaq 1-imi ilaatigut pisinnaatitaaffiit allat arlallit sammineqarput, matumani peqqinnissamut pisinnaatitaaffik, nunallu inoqqaavi pillugit pisinnaatitaaffippaaluit (oqaatsinut, kulturimut il.il. pisinnaatitaaffiit) ilanngullugit. Inatsisip tunngaviusut pisussaaffigisaannut, piffissallu ingerlanerani atuutsinneqarnerannut tunngatillugu ajornartorsiutit, siusinnerusukkut oqaluuserineqareersut, aamma taakkupput. Naak, ajornartorsiutit taakkua ilanngussami arlaleriarluni eqqaaneqartaraluartut, misissoqqissaarnera naammaginangilaq.

Ilanngussaq 2-p akerliani, peqqinnissamut pisinnaatitaaffiup immikkut oqaluuserineqarnissaa pingaartutut isigaara. CEDAW-ataatsimiititaliap komitéen 1999-imi nassuiaaneratut: "Peqqinnissaqarfimmi sullissinerit qaffasissumik pitsaassusillit...tassaapput arnap tamakkiisumik paasitinneqarluni akuersissuteqarnissaa qulakkeerlugu, naleqassusianik ataqqinnittumik, isumannaatsuuneranik qulakkeeraluni, pisariaqartitailu aamma isiginnittaasii eqqarsaatigalugit tunniunneqartut. Pinngitsaaliinerit suulluunniit Naalagaaffiit akuersaassanngilaat, soorlu arnat paasitinneqarlutik akuersinissaminnut, naleqassusiinillu unioqqutitsisumik pinngitsaaliilluni kinguaassiorsinnaajunnaarsitsineq, nappaatinut kinguaassiutitigut tuniluuttunut pinngitsoorani misissuineq imaluunniit atorfininnermi piumasaqaatitut naartunerluni pinngitsoorani

misissortinneq".⁴⁵ Nunap inoqqaaviaa arnartaasa, niviarsiarartaasalu peqqinnissamut pisinnaatitaaffiannut ersarissumik sammisumik, CEDAW-ataatsimiititaliaa 2022-mi innersuussummini nr. 39-mi saniatigut innersuussuteqarpoq.

Suiaassuseq, kinguaassiuutillu aallaavigalugit persuttartinninnissamut pisinnaatitaaffik kiisalu kinguaassiorinnissamut aamma kinguaassiuutitigut peqqinnissamut pisinnaatitaaffik tassaapput inuit pisinnaatitaaffiit ineriartuaarusaarsimasut, pingaartumillu 1992-imiit pingaartumillu CEDAW-ataatsimiititaliap suliai aqqutigalugit. Taamatuttaaq UNDRIP-ip akuersissutaani ersittutut, nunap inoqqaavisa pisinnaatitaaffiik eqqummaarinninnerulerneq. Naartunaveersaasersuisimaneq pillugu suliaq ineriartortornernit taakkunannga siuarsimaneruvoq. Naak pisinnaatitaaffinnut taakkununga oqaatsit, nunallu assigiinngitsut akornanni atortuni (pingaartumik pisussaaffiunngitsuni) oqaasertalerneqarnerat ukiuni qulikkuutaani naartunaveersaasersuisimanermi pineqartuni pisimagaluartut, siumut ingerlanissap aalajangernissaa siunertatralugu apeqqutit taakkua ilanngutissallugit pingaaruteqarpoq, tassanimi immikkut ilisimasaqarlutik suleqatigiit "*ullutsinnimik isiginnittaaseqarlutik suliaq ukkatarissammassut*". Eqqortup paasinissaanut pisinnaatitaaffik pillugu taamatulli oqartoqarsinnaavoq.

Suiaassuseq aallaavigalugu assigiinngisitsineq imaluunniit suaassuseq aallaavigalugu nakuuserneq aamma/imaluunniit kinguaassiuutitigut aammalu kinguaassiorsinnaanermut pisinnaatitaaffiit aallaavigalugit suliamik isiginninnermi taasat ikitsuinnaapput. Suaassuseq pillugu nalunaarusiat marluullutik misissuseqqissaarsimannginnerat tupaallannarpoq. Ilanngussaq 1-imi oqaatigineqarpoq, "nammineq piumassuserinngisamik naartunaveersaaserneqarneq" suaassutsikkut nakuusernertut ipajaartoq, oqaaserli nassuiarneqanngilaq, soorluttaaq oqaatsimut inatsisitigut paasinninneq aatsaat 1992-imi pinngormat innersuussutigineqanngitsoq.⁴⁶ Arnar, niviarsiaqqallu arnaanertik, niviarsiaaraanertillu patsigisalugit takkunanga eqqorneqarput, malitsigisaanillu ajoqusernerup annersaa inuiaqatigiinni suaassutsit atugaanerinit pilluni. Nunap inoqqaavini angutitat assinganik pinngitsaalisallutik kinguaassiorsinnaajunnaarsinneqanngillat. Isumaga malillugu naligiinnginneq, immikkoortitsinerlu nalunaarusiani taakkunani marluusuni misissoqqissaarneqarsimagaluarpata tamanna nalunaarusianut iluaqutaasimassagaluarpoq.

10. Inerniliinerit

- (i) Suliassami sammisat aalajangersarneqarsimasut tamaasa nalunaarusiat marluullutik suliaart, naak nalunaarusiat marluullutik sammisanik assigiinngitsutigut pingaartitsigaluartut. Siuliani nassuiarneqartutut nalunaarusiat tamarmik immikkut ilisimatusarnermik (inatsisitigut) malittarisassanik killilimmik malinninnginnermik

⁴⁵ CEDAW-udvalget, nalinginnaasumik innersuussutaa nr. 24: Isumaqatigiissutip artikel 12-ia (Arnar aamma Peqqinneq), Arnanut Assigiinngisitsinerup Atorunnaarsinneqarnissaa pillugu Ataatsimiititaliap tyvissaanik 1999-imi katersuunnerani akuersissutigineqartoq, immikkoortoq 22. Aamma takuuk suaassuseq aallaavigalugu nakuuserneq pillugu CEDAW-ataatsimiititaliap nalinginnaasumik innersuussutaa nr. 35 (2017), nalinginnaasumik innersuussummik nr. 19-imik nutarterisoq (1992), CEDAW/C/GC/35, 26. juli 2017, immikkoortoq 18.

⁴⁶ CEDAW-ataatsimiititaliaq, nalinginnaasumik innersuussut nr. 19, Arnanut Nakuuserneq, Arnanut Assigiinngisitsinerup Atorunnaarsinneqarnissaa pillugu Ataatsimiititaliap aqqanilissaanik 1999-imi katersuunnerani akuersissutigineqartoq.

takutitsipput.

- (ii) Pisuviit aalajangersarneqarnissaat eqqarsaatigalugit, periutsit assigiinngitsut assigiinngitsunik inerniliisitsipput: Nunasiaataanermi oqaluttuarisaaneq aamma aaqqissuussaasumik pissaanerit aamma eqqarsaatigalugit oqaluttuarisaanermik misissuineri kiisalu oqaasiinnakkut aamma uppersarsakkamik uppersarsaatitigut aalajangersimasumik, aaqqissuussaasumillu pissutsimik pilersitsisoqartoq ilanngussa 1-ip aalajangersaaraa, ilanngussa 2-mi oqaluttuap eqqartuussivimmut suliaassimmut tunngavissisinnaasutut, tunngavissatut paasissutissatut sukuarneratigut mianersornissamik pisariaqartitsinermik ukkatarineqarpoq. Taakkununga inatsimmik atuineq assigiinngitsunik aallaaveqarpoq.
- (iii) Inatsimmik atuinerminni nalunaarusiat marluullutik inuit pisinnaatitaaffii akuerlugillu misissoqqissaarpaat. Naalagaaffiup akisussaaffianut nalinginnaasumik tunngavinnik, ilanngussa 1 inatsisitigut peqqissaarullugu misissueqqissaarpoq (nunat assigiinngitsut akornanni inatsisitigut unioqqutitsisumik iliuuseqarneq naalagaaffimmut pisuussutinngorsinnaasoq kiisalu pisut inatsisitigut unioqqutitsinngitsut suliami uani atunnginnissaanik akuersineq). Periutsit, aaqqissuussaasumillu pissutsit aalajangerneqartumik misissueqqissaarnermigut, akuersinermigullu Inuit pisinnaatitaaffii pillugit inatsisip gruppimut ataatsimut (nunap inoqqaavini arnanut, nivarsiaqqanullu) atorineqarnera pingaartinneqarpoq.

Inuit arnartaasa, nivarsiarartaasalu (nalinginnasumik) "naligiissitaanissaminut aamma assigiinngitsinnginnissamut, nammineq inuunerminnut aamma ilaqutariittut inuunerminnut akuleruffineqannginnissaminut, meeqqat amerlassusissaannik aamma ukiutigut akuttussusissaannik aalajangiinissaminut kiisalu timikkut aamma tarnikkut qaffasinnerpaamik peqqinnissaminut, matumani kinguaassititigut aamma kinguaassiornermi peqqinnissaq kiisalu misigittaatumik, inuppalaanngitsumik imaluunniit nikassaasumik pineqannginnissartik aamma timikkut kulturikkullu innarligassaanninnertik ilanngullugit pisinnaatitaaffimminnik" unioqqutinneqarsimanerit tunngavissaqartoq naliliinikkut, inatsisitigut pituttorsimasunik (pingaartumik isumaqatigiissutinik) aamma pituttorsimanatik aalajangiinerit aamma innersuussutit, nunat assigiinngitsut akornanni isumaqatigiissutinik siammasissumik aallaaveqarpoq. Nunat assigiinngitsut akornanni inatsisit atuuttut, piffissani pineqartuni Danmarkimut atuuttut, nunallu assigiinngitsut akornanni isumaqatigiissutit ilaat inatsisitigut pituttorsimanngitsut akuersaarpaa. Ileqqut ilaat inatsisitigut qanga (taamaassimappat) pituttorsimasunngorsimanersut pillugu misissueqqissaarnera nalinginnaasumik annikippoq. EMRK-p 1950-imi akuerineqarneranit, nunallu assigiinngitsut akornanni isumaqatigiissutit 1960-ikkunnit akuerineqarnerinit Inuit pisinnaatitaaffii pillugit inatsisip "sukuarnerata ineriartornera" aamma pingaartippallaanngilaa, inuillu pisinnaatitaaffii pillugit inatsisip taamatut ataavartumik ineriartortinneqarnera naalagaaffiup pisussaaffigisaanik nutaanik imaluunniit pisussaaffinnik atuuttunik sukuiaanissamik pilersitsinersoq aamma eqqarsaatiginngilaa.

Inuit pisinnaatitaaffii pillugit ataasiakkaanut periuseq, EMRK-p aamma Inuttut pisinnaatitaaffiit pillugit Europap eqqartuussiviani eqqarsuusseriesaatsimut naapertuuttoq, ilanngussaq 2-p, tamakkiisumilli sinaakkutip iluani atorpaa. Suliffeqarfinni suleriaatsinut, aaqqissuussaannermi pissaanernut aamma ataqatigiinnernut atatillugu, matumani aamma Danmarkip Kalaallit Nunaatalu akornanni, peqqinnissaqarfimmi sulisut napparsimasullu akornanni kiisalu meeqqat angajoqqaasalu akornanni tarnikkut atassuteqaatit misissoqqissaarpai. Ataasiakkaat misigisaat (matumani inuit pisinnaatitaaffiik unioqqutitsinerusinnaasut ilanngullugit) ataqatigiinnernut assigiinngitsunut inissippai, taakkuli kingunerisaannik oqaluttuat inatsisitigut paasineqarsinnaasunut naapertuutinngillat. Nunat assigiinngitsut akornanni inatsisitigut ileqqut imarisaat ilanngussami annikitsuinnarmik misissoqqissaarneqarput, taakkulu EMRK-mut kisiartaalluni isumaqatigiissutitut danskit inatsisaannut ilanngunneqarsimasumut, piffissamilu siusinnerumi atuuttuusumut killilerlugit. Inuit pisinnaatitaaffinnut pituttorsimasumik aamma pituttorsimanngitsumik ileqqut assigiinngissusaasa pigiinnarneqarnissaa aalajangiisutut isigaa, taamaalillunili inuit pisinnaatitaaffii pillugit inatsisip ineriartornerata ilaa annaallugu.

Taamatut assigiinngissuteqartoqaraluartoq nalunaarusiat marluullutik inernilerpaa, EMRK-mi artikel 3-mik aamma 8-mik unioqqutitsisoqarsimasinnaasooq, inuiannillu nungaasoqarsimanera aalajangissallugu tunngavissaqanngitsoq. Nunap inoqqaavia arnartaannut, niviarsiarartaannullu eqqugaasunut grupputut imaluunniit ataasiakkaatut (suna aalajangerneqarnerisooq apeqqutaatillugu) unioqqutitsinerusinnaasut annertussusaat assigiinngissutaavoq.

- (iv) Inuit pisinnaatitaaffinnik unioqqutitsisimaneragaaneq, pingaartumik inuiaqatigiinnut kinaassusersineqarsinnaasunut, naalagaaffimmut akeqqersimaartumut aamma naalakkiiumatuumut eqqugaasinnaanermik aamma iliuuseqannginnermik ukkatarinneratarsinnaavoq. Tamanna piviusumik inuunermi tunngaveqarsinnaavoq, inuiaqatigiilli allanngortarput, qangalu unioqqutitsisimanernik akuersaaneq, ammasumillu oqallinnermut ilanngunneqarnerat immiini nukissaqalersitsisinnaavoq. Nunap inoqqaavisa ataatsimut pisinnaatitaaffii (matumani aamma kulturiminnut, oqaatsiminnut il.il. pisinnaatitaaffii), taassumallu sinaakkutip iluani nunap inoqqaavisa arnartaasa pisinnaatitaaffii ilanngussaq 1-ip pingaartinnerugai, naartunaveersaasersuisimaneq pillugu suliap nunap inoqqaavisa inuiaqatigiivinit massakkut ukkatarineqarnerata pingaaruteqassusia, Kalaallit Nunaannilu inuiaqatigiinnut qanoq amerlatigisunut ataatsimoortitsisimanera, taamaalillunilu akiuussinnaaneritut, ataqatigiinneritut, namminnerlu piumasaqaatitik malillugit inuiaqatigiinnerminnik ineriartortitsinissaminnut nukinnut annertuunut qanoq tapertaasimanersooq ilanngussaq 2-p erseqqissarpaa.